

A mióta 1974-ben az olajtermelő arab országok dollármilliárdjai megjelentek a nemzetközi pénz- és részvénypiacokon, nem kis idegesség lett úrrá a vezető tőkés országok gazdasági köreiben. A nyugtalanság abból eredt, hogy néhány ország — Kuvait, Irán — patinás óriáscégek részvényeinek a vásárlásába kezdett Nyugat-Európában és az Egyesült Államokban. Ugyanakkor az olajdollárok útjai a pénzpiacokon átmenetileg áttekinthetetlenekké váltak. Ma már persze a kezdeti sokkhatásnak nyoma sincs. Sőt a fejlett tőkés országok taktikát változtattak soraik rendezése után: korántsem félnek már az arab tőkéktől, sőt mindent elkövetnek, hogy azt magukhoz édesgeszék.

Verseny az olajdollárért

Az olajtermelő arab országok bevételei 1975-ben már jócskán csökkentek az 1974. évihez képest. 1976-ban viszont — az előrejelzések szerint — eléri majd a 111 milliárd dollárt. Amerikai becslések szerint ebből az összegből mintegy 45 milliárdot fordítanak beruházásokra. Ezek után a képlet egyszerű: a több éve jelentős gazdasági gondokkal küszködő úgynevezett ipari országok igyekeznek minél többet megszerezni a 45 milliárdos koncából. A „részesedési háború” egyszerre több fronton folyik és a módszerek is igen változatosak.

Az arab olajtőke számottevő része eddig a londoni City tekintélyes bankjainak, valamint az Egyesült Államok vezető pénzintézeteinek kasszájába vándorolt. Most viszont új vetélytárs tűnt fel: Párizs. Egyre világosabban bontakozik ki a francia törekvés: megtörni az angol és amerikai bankok egyeduralmát, s ezzel párhuzamosan növekedjék közvetítő szerepe a nyugat-európai és közel-keleti áruügyletekben. (Kétségtelenül sokat nyom a latban az arab országok szemében az a politika, amelyet Franciaország a közel-keleti kérdésben tanúsít.)

Ma már három francia-arab bank működik, melyek közül a legnagyobb a bankvilágban is komoly tekintélynek örvendő Union de Banques Arabes et Françaises (UBAF). A pénzintézet tőkájének 70 százaléka arab kézben van, s az UBAF állami és magánrészvény-tulajdonosai mind a 20 arab országban megtalálhatók. (Az UBAF fiókintézetet nyitott már Rómában, Londonban, Luxemburgban, s hamarosan Tokióban és New Yorkban is megkezdte működését a bankkonzorcium irodája.) Ugyancsak jelentős ügyleteket bonyolít le a Frabank International, melyben francia és arab bankok részesednek 50—50 százalékkal. UMB néven nemrégiben alapították meg azt a francia-arab bankot, amelynek fő feladata a mediterrán térség áruügyletei egy részének pénzügyi lebonyolítása.

Franciaország azonban nemcsak pénzügyi téren fejt ki aktivitást a Közel-Keleten. Igyekszik minél nagyobb részt lekanyarítani magának azokból a polgári és hadi megrendelésekből, amelyeket az olajgazdag arab államok adnak fel. Persze a szorítóban meg kell küzdeniük a francia vállalatoknak az amerikai és az angol cégekkel is. Nem lebecsülendő vetélytárs az NSZK sem, amely az olajdollárok megjelenése óta szívós munkát folytat a térségben. A Deminex nyugatnémet olajvállalat például vesz Szaúd-Arábiában további olajlelőhelyek felkutatásában, míg

a nagy NSZK-cégek közreműködnek az arab országok iparosítási programjainak megvalósításában, valamint az infrastruktúra kiépítésében. A vállalkozók persze jelentős profitra tesznek szert a Közel-Keleten — ezért is folyik oly késhegyig menő harc a megrendelések elnyeréséért.

Az arab tőkéért folyó küzdelem azonban nemcsak a pénz- és áruvilágban fokozódik. A Közös Piac is igyekszik tempógyorsításra. Bár a nehezen megindult nyugat-európai-arab párbeszéd egyelőre holtpontra jutott, Brüsszel a kétoldalú megállapodások megkötését szorgalmazza. Algériával, Marokkóval

SZADAT EGYIPTOMI ELNÖK FORDNÁL

Feltűnő a tőke tartózkodása az egyiptomi gazdasággal szemben

és Tunéziával nemrégiben írt alá a Közös Piac preferenciális megállapodást, amely különböző kedvezmények mellett pénzügyi segínyt is kilátásba helyez a három országnak. Ezzel szemben még nem sikerült tető alá hozni megállapodást Egyiptommal és Szíriával. Brüsszel e két országnak ugyanis csak kereskedelmi kedvezményeket ajánlott fel, pénzügyi segítséget egyelőre nem hajlandó adni.

Kairó igényei

Amennyire aktív a nyugat-európai tőke általában az arab piacokon, annyira feltűnő annak tartózkodása az egyiptomi gazdaságot illetően. Bár Szadat elnök az elmúlt évben meghirdette a nyitott ajtók politikáját, Kairó kénytelen megállapítani, hogy ez eddig nem hozta meg a várt sikert. (Szadat szinte felszólította a vezető tőkés országokat, hogy vegyenek részt az egyiptomi gazdaságfejlesztésben, fektessenek be minél több tőkét az országban.) A külföldi magán- és állami tőke egyelőre vonakodik az egyiptomi piacra való nagyobb arányú behatolástól, a rossz gazdasági helyzet következtében várakozási álláspontra helyezkednek.

(Az ENSZ nyilvántartása szerint Egyiptom a világ 30 legszegényebb állama közé tartozik. A 35 milliós lakosságú állam mezőgazdasága meglehetősen elmaradott, ráadásul csekély a hasznosítható földterület. A nemrégiben fejlődésnek indult hazai ipar — érthető módon — még nem tudja kielégíteni a hazai szükségleteket, s így a gépek és berendezések évről évre növekvő importja — akárcsak a fogyasztási cikkek — egyre in-

Olajpiac

Kettős versenyfutás

Az arab tőke útjai

Egyiptomi közjáték

valamiféle „Marshall-tervre volna szükség”. A talpraállás persze nemcsak nemzetközi összefogást igényel, hanem Kairótól is erőfeszítéseket követel.

A közkiadások csökkentése, valamint a nemrégiben bejelentett adóemelések a költségvetési bevételek növekedését hivatottak szolgáltni. Persze ez nem oldhatja meg a gazdasági gondokat, csupán némi gyógyírt jelenthet. A teljes gyógyulást a jelenlegi úgynevezett vegyes gazdaság (az állami és a magántulajdon együttese) megreformálása hozhatja csak meg.

Vonzóbb piacok

A közel-keleti ország az egyelőre nem különösebben áramló nemzetközi segélyek mellett fokozni kívánja az elkövetkező években a hazai erőforrások kihasználását is. Az évtized végéig például a 10 év szerinti háromszorosára — 50 millió tonnára — növelik a kőolajtermelést. A Szuézi-csatorna bevételei idén várhatóan eléri a 10 év előtti szintet, s a kibővítési munkálatok előrehaladásával további bevételnövekedésre lehet számítani. Az egyik legfontosabb feladat az elkövetkező években a kivitel növelése, hogy a továbbra is nagy volumenű importot, illetve annak legalább a nagyobbik felét az exportból lehessen fedezni.

Mindent összevetve: az egyiptomi nemzetgazdaság talpraállása — tőkés gazdasági szakemberek véleménye szerint — elsődlegesen attól a döntéstől függ, amelyet előbb vagy utóbb meg kell hoznia Kairónak. Nevezetesen, egyértelműen el kell dönteni, az állami vagy a magántőke szerepe legyen meghatározó az egyiptomi gazdaságban. Nem kizárt, hogy a tőkés országok várakozó álláspontra is részben ennek a döntéshánynak tudható be.

Persze az „egyiptomi közjáték” mit sem zavarja a külföldi tőkét az arab piacokért folyó versengésben, hiszen a készpénzért történő megrendeléseket úgysem Egyiptomból várják. Most, hogy mind az Egyesült Államokban, mind pedig Nyugat-Európában a hosszantartó gazdasági visszaesést a fel lendülés első, kezdeti jelei követik, még értékesebb, még vonzóbb lett a kuvaiti, szaúd-arábiai, bahreini és a többi olajgazdag arab piac és tőke, hiszen a bankügyletekben való részvétel és a megrendelések „elcsipése” a konjunktúra élénkítését szolgálhatják. Ezért is erősödik fel ismét a jelszó: arccal az olajgazdag arab országok felé!

GONDA GYÖRGY
—LŐRINCZE PÉTER

Multivita

Mammutméretek

Láncolatmódszerek

Limában, Peru fővárosában a közelmúltban ért véget az ENSZ Multinacionális Vállalatok Bizottságának II. ülészaka. Ez a szervezet a fejlődő országok követelésére jött létre és célja, hogy meghatározza a nemzetközi tőkés nagyvállalatok működési szabályait és ellenőrizze azok tevékenységét. A multinacionális vállalatok gyors fejlődése és terjeszkedése és a harmadik világ egyre növekvő társadalmi és gazdasági gondjai egy éremnek két oldalát jelenti — állapította meg dr. Fernando Manfredo, a Panamai Nemzeti Egyetem tanszékvezető professzora.

Az ülészakon vita folyt arról, hogy miként lehet a multinacionális vállalatok fogalmát meghatározni. A vita azonban nem vezetett sok eredményre. Anélkül, hogy a pontos definíció körül elmélkednének, milyen vállalatokról is van szó — az ENSZ által kidolgozott tanulmány számai segítséget nyújtanak a jellemzéshez. Olyan nagyvállalatok ezek, amelyek több országban fejtik ki tevékenységüket és általában működésük felett nem képes a fogadó országok kormánya ellenőrzést gyakorolni. Ezek mammutvállalatok, hiszen termelésük értéke már 1971-ben elérte az 500 milliárd dollárt, ami a tőkés világ termelésének 20 százalékát képviselte. Az elmúlt esztendőben a multinacionális vállalatok eladásai a nemzetközi áru piacokon 310 milliárd dollárt tettek ki. A külföldi tőkeberuházások 50 százalékát ezek a vállalatok bonyolították le és 1975-ben a világ termelésének kétharmada felett gyakoroltak valamilyen formában ellenőrzést.

Stratégiai főlény

Gazdasági hatalmukról tanúskodik az a kimutatás is, amelyet nemrégiben a Fortune amerikai folyóirat tett közzé. Eszerint 1975-ben a világ 500 legerősebb tőkés vállalatának alapitójaként körülbelül háromszor több volt, mint az USA, az NSZK, Japán, Anglia és Franciaország deviza- és aranytartálékai együttesen. A 10 legnagyobb multinacionális vállalat termelési értéke pedig több volt, mint a 100 legszegényebb ország teljes nemzeti termelése.

A multinacionális vállalatok zömének a központja az USA-ban található és gyakorlatilag az amerikai tőke terjeszkedésének egyik drasztikus formáját képviselik. A tőkés világ első 53 legnagyobb multinacionális vállalata közül 47 amerikai kézben volt.

Ezek a vállalatok a nemzeti vállalkozásokkal szemben óriási

főlényben vannak. Ez nemcsak az óriási tőkeerőben, hanem a technológia ismeretében, a magas fokú szervezethez, a gyors tőkeátcsoportosítási képességben, valamint az államokfelettségükben nyilvánul meg. Általában olyan összehangolt termelési és piaci stratégiával dolgoznak, amellyel szemben aligha lehet piaci eszközökkel versenyezni.

A perui ülészaki vitáiban a szocialista országok küldöttei hangsúlyozták, hogy a multinacionális vállalatok olyan imperialista jellegű vállalkozások, amelyek „a szabad vállalkozás, kereskedelem és verseny” és „technikai segítség” tetszetős jelszavaival kiuzsorázzák a fejlődő országokat, s nemzeti, társadalmi és gazdasági haladásukat erőteljesen fékezik.

A multinacionális vállalatok a harmadik világ nyersanyagkinccseinek jelentős részét megkaparintották és azokat a vállalatok belüli vertikális munkamegosztásban dolgozzák fel. Így gyakran megtörténik az a furcsa eset, hogy valamely fejlődő ország csak közvetítőként kereszttől szerzheti meg a saját bányáiból kitermelt ipari nyersanyagot.

A nemzetközi mammutvállalatok az elmúlt két évtizedben nemcsak a kitermelő, hanem a feldolgozó iparágakba is benyomultak a fejlődő országokban. Ennek oka, hogy az olcsó munkaerő, valamint a helyben kitermelt profit erre könnyű lehetőséget teremt. De a multinacionális vállalatok a modern technika benyomulásakor nagyon ügyelnek arra, hogy a technikai függés a fejlődő országok részéről továbbra se csökkenjen, sőt növekedjen. Ezért egyik fejlődő országban sem hoznak létre teljes vertikális láncolatot, hanem csak egy fázis ipari keretét hozzák létre. Ennek következtében, miközben a „technikai segítség” jelszavát érvényesítik, a technológiai ismereteknek csak igen kis hányadát bocsátják rendelkezésre. Természetesen azt is a nemzetközi nagyvállalatok szigorú ellenőrzése mellett.

A multinacionális vállalatok ipari jellegű tevékenységének erősödése a fejlődő országokban egy új, jól megfizetett és szakképzett értelmiségi réteg kialakulásához vezet. Ez a réteg teljesen kozmopolita beállítottságú és a társadalmi haladás szempontjából reakciós. De ennek ellenére nem szabad lebecsülni, hogy e rétegben olyan műszaki és szervezési ismeret alakul ki, amely az új technika adaptációja szempontjából fontos tényező lehetne, ha sikerülne őket a hazai technikai és gazdasági fejlődés szolgálatába állítani.

Az El Comercio perui lap cikkírója szerint 1967 óta a multinacionális vállalatok Latin-Amerikában 13 milliárd dollár profitot értek el, ebből 11 milliárd dollárt pedig átutaltak az anyaországokba, elsősorban az USA-ba. Ugyanezen időszakban ezek a vál-

EGY MULTIHIREDETÉS

Kiánsi a csatabárdot?

latok mindössze 3,7 milliárd dollárt ruháztak be a latin-amerikai országokba.

A harmadik világ országai nehezményezik, hogy a nemzetközi nagyvállalatok olyan termelési és kereskedelmi stratégiával dolgoznak, amely egyáltalán nem veszi figyelembe a fejlődő ország nemzeti gazdasági fejlődésének érdekeit. Nem tekintik kielégítőnek a vállalatok termelési szerkezetének vertikálisát és kevésnek tartják azt a hányadot is, amelyet a mammutcégek újból a fejlődő országokban ruháznak be. Például: kicsi a nemzetközi nagyvállalatok addicionális beruházása a harmadik világban. A felelt tőkés országok vállalatai külföldi tőkeberuházásának mindössze 25 százaléka történik a fejlődő országokban.

A perui ülészak

A mammutvállalatok termelési és kereskedelmi politikája a fejlődő országokban az erőteljes tőkemegtérülés elérése. Csak akkor ruháznak be, ha a megtérülés 1—2 éven belül garantált. Példa erre, hogy az USA nagyvállalatainak 15 év alatt a fejlődő világban befektetett tőkéje 264 százalékban visszatért, ugyanez a szám Nyugat-Európában mindössze 70 százalék. Az ülészakon számos olyan példát hoztak fel, amely egyévesnél rövidebb megtérülési időt eredményezett, ami működő tőke esetén már az abszurditás világába tartozik.

A megtérülésben jelentkező különbség a profitszintben ölt testet. A nemzetközi nagyvállalatok — miközben több milliárd dolláros nagyságú profitot utalnak át az anyaországba — tovább terhelik a fejlődő országok egyébként is kiegyensúlyozatlan, passzív külkereskedelmi mérlegét. Egyben megteremtik maguk számára a helyi tőkefelhalmozás, az addicionális beruházási igény 78 százalékát. Nyugat-Európában erre nincs lehetőség és a piaci versenyben való részvétel pótlólagos eszközök folyamatos bepumpálását teszi szükségessé.

A multinacionális vállalatok szerepe a fejlődő országok exportforgalmában meghatározó jellegű. Becslések szerint Latin-Amerika teljes exportjának felét ezek a vállalatok bonyolítják le. E területen pedig a fejlődő országok nem tudnak hatékony kereskedelemolitikát folytatni.

Dr. Fernando Manfredo a La Prensa perui napilap hasábjain idézi Roland Millert, aki az Amerikai Közgazdasági Társaság 1972.

évi közgyűlésén foglalkozott az azzal, hogy a nemzetközi nagyvállalatok az export alulértékelésével (alulszámolás) is kiszivattyúzzák befektetett tőkéiket, megkerülik a fejlődő országok devizagazdálkodási előírásait. Becslések szerint nem ritka, hogy az alulszámolás értéke eléri a teljes és reális érték 50 százalékát. Ennek fordítottja érvényesül az import esetén, amikor a felülértékelés (a felülszámolás) a tőkementés és a devizaspekuláció formája.

Az ENSZ-tanácskozás során különböző javaslatok hangzottak el arról, hogy miként kellene a multinacionális vállalatok tevékenységét egységesen szabályozni (kodifikálni), biztosítani a tőkét fogadó fejlődő országok számára, hogy ezek a források összhangban legyenek a nemzeti gazdasági fejlesztési elképzelésekkel, s biztosítani a mammutvállalatok ügyletei feletti ellenőrzést.

A harmadik világ országai jelentős eredményt könyvelhetnek el azzal, hogy a nemzetközi fórum elé tudták vinni a multinacionális vállalatok ügyét és az államok magas szintjén leleplezhetők a vállalatoknak a nemzeti, társadalmi és gazdasági haladásukat korlátozó tevékenységét. Az eredmény azonban még nem teljes. Az ülészakon is bebizonyosodott, hogy a harmadik világ képviselői között politikai szempontból igen differenciált a nemzetközi nagyvállalatokkal szembeni magatartás. Gyakori a következetlenség, ami a bírálókat ereje és a megkívánt szankciók erőssége között figyelhető meg. Több fejlődő ország részéről tapasztalható volt az is, hogy multinacionális vállalatok technológiai benyomulását a nemzeti gazdaság fejlesztése szempontjából olyan előnynek tekintették, amely érdekében az átmeneti kiuzsorázást is hajlandók vállalni.

A tartózkodás mellesleg abból is fakadt, hogy egyes fejlődő országok tartanak azoktól a szankcióktól, amelyeket a multinacionális vállalatok ellenük a gazdaságban és a politikai hatalomban alkalmazhatnak. (Chile példája nem „lelkésítette” a latin-amerikai országok képviselőit a multinacionális vállalatokkal szembeni szankciók követelésében.)

Ingadozó mérleg

Végül is nagyon nehéz lenne megvonni a tanácskozás mérlegét. Napirendre került nemzetközi fórumon a multinacionális vállalatok rendszabályokkal való korlátozásának témája, de csak halasztó jellegű döntés született és a bírálókat sem kórvonalaztak olyan konstruktív javaslatot, amely a megoldással kecsegtetne. A következő ülészakra vár az a feladat, hogy a szabályozás konkrét lehetőségeit megszabja. Erre az ülészakra 1977-ben New Yorkban kerül sor.

Nem kétséges azonban az sem, hogy az egyes fejlődő országok számára nagyon kockázatos lenne kiánsi a csatabárdot a multinacionális vállalatok ellen; sem társadalmi, sem gazdasági háttérrel nem rendelkeznek e harc eredményes megvívásához. Az sem vitás, nem lehet azt várni, hogy a multinacionális vállalatok merő emberségből lemondjanak arról a profitforrásról, amelyet a fejlődő országokban tártak fel. Nagyon csekély annak a realitása, hogy valami ideális kompromisszum születhet e mély ellentmondás enyhítésére.

IVÁN MIHÁLY

„Atomroham”

Eurodif és Urenco

Az amerikai előny

Az 1973 októberi közel-keleti háborút követő energiaváltság, a két esztendő alatt négyszeresére emelkedett kőolajár és nem utolsósorban az OPEC tavalyi 10 százalékos áremelése nagymértékben hozzájárult a tökés országok nukleáris „iparfejlesztésének” meggyorsításához. Egyre-másra hangzanak el nyilatkozatok az atomerőművek építésének meggyorsítása érdekében, és a közép-távú tervek szerint 1985-ig a nukleáris energia komoly szerephez jut majd a fejlett tökés országok energiaszerkezetében. A nukleáris fejlesztés hatalmas beruházásokat igényel, igen sok technikai-műszaki probléma megoldását teszi szükségessé, viszont kétségtelenül hozzájárulhat az energiában szegény — tehát behozatalra szoruló — országok importfüggőségének csökkentéséhez.

Az atomenergia ma még nem játszik jelentős szerepet a fejlett tökés országok energiagazdaságában. Az Egyesült Államokban működő atomerőművek az ország energiatermelésének 5 százalékát adják. Nyugat-Európában ez az arány mindössze 1—2 százalék. Kivétel Nagy-Britannia, ahol az atomerőmű-építésnek komoly hagyományai vannak, és az angol nukleáris ipar a világ élvonalába tartozik. A szigetországban az atomenergia már 10 százalékkal részesedik a fűtőanyagmérlegben, s a tervek szerint 1985-re a felhasznált energia 22 százalékát atomerőművekben állítják majd elő.

A közös piaci országok atomerőműveinek kapacitása meghaladja a 14 000 megawattot, de a nagymérvű fejlesztés eredményeként jelenleg 25 000 megawatt kapacitás áll építés alatt.

Az „atomrohamra” jellemző, hogy míg 1970-ben az atomerőművek kapacitása a tökés országokban 16 300 megawatt volt, 1980-ra 220 000 megawatt körül lesz. Az atomerőművek iránt megnövekedett igényt látszik alátámasztani a Nemzetközi Atomenergiaügyi Hivatal jelentése, mely szerint a jövőben mérsékelni tudja a világ ráutaltságát a hagyományos ásványi fűtőanyagokra. Nem hagyható figyelmen kívül — állapítja meg a jelentés —, hogy az ásványi anyagok árának jelentős emelése csak javította az amúgy sem olcsó nukleáris energia versenyképességét.

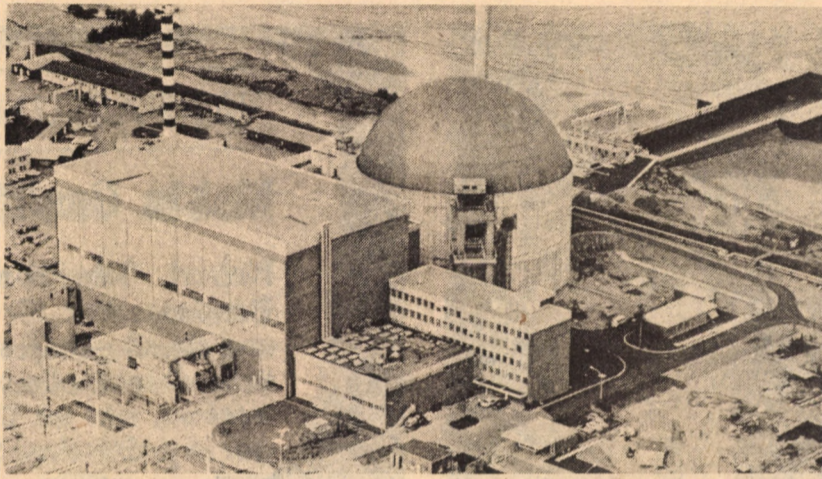
Az atomerőművek iránt jelentkező fokozott kereslet természetesen jó konjunktúrát hoz a gyártó óriási vállalatoknak. Az élvonalban az amerikai, angol, francia és a nyugatnémet cégek állnak. A Westinghouse, a General Electric és a többiek gyártókapacitását már több évre előre lekötötték a megrendelők, az állami kézben levő energiahatóságok. Az atomerőműveket előállító vállalatok profitja ma már sok esetben eléri a nagy nemzetközi olajmonopóliumok tiszta nyereségét.

Számítások szerint az atomerőművek építési költsége mintegy 70—80 százalékkal haladja meg a hagyományos energiaforrással üzemelőket, de a többletkiadás hamar megtérül. Nagy-Britanniában például tavaly az egyik atomerőmű építési költsége 49 millió font volt, de ugyanakkor ez az erőmű 133 millió font értékű energiainportot küszöbölt ki. Bár az atomerőművek segítségével az energiainportáló országok sokat lefaraghatnak megnövekedett külkereskedelmi mérleghiányukból, a beruházásokra most van szükség, és pedig igencsak megterheli az amúgy is gondokkal küzdő fejlett tökés országok államkasszáját. Jelenleg a nukleáris energia felhasználása

igen tökeigényes, s a megtérülés csak a beruházásokat követő 5—10 évben várható. Többek között ez az egyáltalában nem elhanyagolható tényező is indokolja a tökés országok erőfeszítéseit, hogy minél rövidebb időre csökkentsék le az atomerőművek építési idejét.

Az „atomerőműboom”-mal párhuzamosan jelentkezik az igény a dúsított urán iránt, amely az atomerőművek, illetve a reaktorok fűtőanyagául szolgál. A dúsított urán „alapanyaga” az urán, amellyel kapcsolatban érdekesen alakul a piaci helyzet.

Ausztrália, Kanada, Franciaor-

ATOMERŐMŰ AZ NSZK-BAN

A konkurenciaharc fékezően hat

szág, Nagy-Britannia és Dél-Afrika urántermelői a közelmúltban megalapították az Uránintézetet. Tulajdonképpen kereskedelmi társulást hoztak létre, melynek célja a termelési kooperáció tanulmányozása és az elkövetkező 25 év uránszükségletének felmérése. Tökés gazdasági körökben még csak beszélnek arról az eshetőségről, hogy a nagy tökés termelő országok az OPEC-hez hasonló kartellt hoznak létre az urán piacán.

A tökés uránpiacon egyelőre tehát csendes szelek fújnak, de sokan már most figyelmeztetnek, hogy kezdetben az OPEC sem volt fekete bárány a nemzetközi nyersanyagpiacon. Nem ennyire nyugodt a helyzet a dúsított uránnal, illetve az urándúsítással kapcsolatban. Az Egyesült Államok megfelelő dúsítókapacitással rendelkezik, a Közös Piac tagállamai azonban két táborra szakadtak ebben a fontos kérdésben. A konkurenciaharc bizonyos mértékig fékezőleg hat a kilencek együttes és

nemzeti atomenergia-programjának megvalósítására.

Franciaország köré csoportosultak azok az államok — Olaszország, Belgium — amelyek a független nyugat-európai dúsítókapacitás megteremtésére törekcsenek. Ez az Eurodif konzorcium ellenzi a dúsított urán importját. Nyugat-Európa nagyrészt importból származó dúsítotturán-fogyasztása mintegy 3000 tonna jelenleg, s ez 1980-ra 9000, 1985-re pedig 21 000 tonnára emelkedhet. Az Eurodif-nek máris készen állnak a tervei egy gázdifúziós üzem felépítésére, amely 1980-ra elérné a 10 000 tonnás kapacitást, tehát nem sok hely maradna az import számára.

Az NSZK vezette Urenco csoport (Nagy-Britannia, Hollandia) a francia hegemonterekvésektől tartva a túlterhelés rémét vetíti fel és visszautasít minden olyan kezdeményezést, amely az import korlátozásához vezethet a jövőben. Véleményük szerint nincs értelme a nyugat-európai dúsított-

urán-szükségletet felesleges önellátással biztosítani, hacsak az importot nem fenyegeti veszély. Az Urenco természetesen szintén előállít dúsított uránt (a franciáktól eltérő technológiával), de tág terület enged az importnak.

A közös piaci országok rivalizálása mindenképpen késlelteti az atomerőmű-program megvalósítását, s egyúttal nehezíti az USA-val szemben fennálló hátrány behozását. Mindkét hármast csoport tehát a maga útját járja eltérő technológiával és importigénnyel.

A Közös Piacon belül meglévő ellentétek azonban mit sem változtatnak azon a tényen, hogy a tagállamok radikálisan csökkenteni akarják kőolajimportjukat — ezen a téren már értek is el bizonyos eredményeket — és évről évre növelni kívánják az atomenergia szerepét az energiaház-tartásban. Az Egyesült Államok — amely 10 évvel teljesebben meg akarja szüntetni az energiahordozók importját — az alaszka olajmezők termelésének beindításával párhuzamosan az atomerőművek építésének felfuttatásával akarja „energiasebezhetetlenségét” megteremtteni.

A kőolajjal nem rendelkező fejlődő országok kilátásai viszont nem a legrózsásabbak. Továbbra is jelentős olajszámlák terhelik majd a fizetési mérlegüket, a nukleáris programok beindítása ugyanis több akadályba ütközik. Nem áll rendelkezésre a szükséges anyagi fedezet, de a szakemberhiány is hátráltathatja a nukleáris fejlődést. Mindez oda vezethet, hogy az elkövetkező években a fejlett tökés országok és a fűtőanyaggal nem rendelkező fejlődő államok — új terminológiával élve, a negyedik világ — között az energiaellátottság területén is tovább mélyül a szakadék.

GONDA GYÖRGY—
LŐRINCZE PÉTER

DIPLOMÁCIA

A francia diplomáciai szolgálat a XVII. században a legkiterjedtebb volt a világon. 1685-ig a franciák állandó követségekkel rendelkeztek Rómában, Velencében, Konstantinápolyban, Bécsben, Hágában, Londonban, Madridban, Lisszabonban és egy sor más európai fővárosban. Speciális diplomáciai missziókat hoztak létre Würtembergben, Mainzban és mások. Miniszterrezidenseket küldtek Mantuába, Genovába, Hamburgba, Genfba, Firenzébe. Az akkori francia diplomáciai képviselők vezetőit négy kategóriába sorolták: rendkívüli nagykövet, rendes nagykövet, követ és rezidens. Később megalázó jellegűvé vált, ha egy nagykövet rendes kategóriájú volt, ezért ezt megszüntették, és valamennyi neve elé a rendkívüli szót tették, ami — mivel másfajta nagykövet már nem volt — elvesztette értelmét és ez az állapot valójában jelenleg is fennáll.

XIV. Lajos arról is ismert volt, hogy nem kedvelte egyházi személyek diplomáciai megbízatását; nem egy alkalommal kifejtette, hogy a papok túlságosan a Vatikán befolyása alatt

állnak, és ezért a francia nemzeti hűség szempontjából működésük megkérdőjelezhető. Jelentősebb világi személyiségek azonban elég nagy számban vonakodtak a diplomáciai szolgálat elvállalásától, tekintettel arra, hogy az több éves távollétet, egyes esetekben szinte száműzetést jelentett, és ugyanakkor tekintélyes anyagi hátránnyal is járt, mivel a költségek egy részét magának a diplomatának kellett fedeznie. Így azután kénytelen volt papokat is diplomáciai szolgálatra igénybe venni. Idővel kialakult egy olyan gyakorlat, mely szerint világi személyeket bíztak meg a római, madridi, bécsi és londoni francia nagykövetség vezetésével, más helyekre azonban egyházi személyek is számításba jöhettek. A nagyköveteket 3—4 évre küldték ki. Ha a francia uralkodó időközben meghalt, új megbízólevelet küldtek ki a nagykövetnek az új uralkodó nevében. Amennyiben pedig háborúra került sor, személyileg sértetlenül tért vissza hazájába mindkét nagykövet, de csomagjaikat többnyire kifosztották a fogadó ország területén.

1972-ben derült ki

A második főnök portréja

A KPD és a DKP elleni harc

III.

Miután Otto John, a nyugatnémet titkosszolgálatok belpolitikai ágának, a Szövetségi Alkotmányvédelmi Hivatalnak (BfV) első elnöke eltűnt a titkos front súlylésztojében, színre lépett dr. Hubert Schrübbers.

Az NSZK kémelhárításának 1955 óta immár második főnöke sok mindenben ellentéte volt elődjének. Nem pusztán és nem elsősorban a külső megjelenés, az emberi karakter, nem is a titkosszolgálati szakértelem különbsége itt a lényeges.

Konok fanatizmus

Otto John, az antifasiszta, polgári osztálykorlátokkal terhelten is, de görcsös erőfeszítéseket tett, hogy szerevetét az újra szerepet játszó náci ellen ugyancsak harcra vessen... Schrübbers viszont konok fanatizmussal követett egy egészen más, egyértelmű irányvonalat, amelynek megvalósításához szentesítve látott minden eszközt, beleértve a régi náci hírszerző és kémelhárító specialisták gátlástalan felhasználását is.

A BfV, létrehozása óta, a nyugatnémet burzsoázia osztályszervezeteként funkcionált. Feladatkörének hivatalos verziója szerint harcolnia kellett a külföldi hírszerzők tevékenysége ellen (s ez önmagában véve nem kivetni való, hiszen a társadalmi rend jellegétől függetlenül korunkban minden állam fenntart kémelhárító apparátusokat), másrészt információkat gyűjt az alkotmányellenes törekvésekről. Csakhogy azt a kérdést, mi számít alkotmányellenesnek, az NSZK bizonyos politikai körei és velük együtt a BfV „alkotmányvédő kémelhárítói” már akkoriban is eléggé sajátos módon értelmezték.

Az NSZK 1949-es alaptörvényében — mivel alig négy év telt el akkor a hitleri diktatúra veregsége óta — kénytelenek voltak bizonyos polgári demokratikus alapelveket is megfogalmazni: így például az állampolgárok szabadságjogait, a szólásszabadságot, a világnézet és a politikai meggyőződés szabad hirdetését... A nyugatnémet uralkodó osztályok azonban úgy vélték, hogy ezek a jogok nem illetik meg azokat, akiknek baloldalt dobog a szívük. A monopóliumok uralmát biztosító BfV is ennek az elvnek megfelelően tevékenykedett.

Elsősorban a munkásosztály soraiba, valamint a nemzeti és nemzetközi demokratikus szervezetekbe épült be, hogy adatokat gyűjtson és azokat saját szája íze szerint értelmezve és csoportosítva.

HUBERT SCHRÜBBERS

A beavatottak szűk körének tagjai pontosan tudták, kivel állnak egy sorba

továbbítsa az állítólagos „baloldaltól fenyegető felforgatás” veszélyéről. Vagyis a BfV a politikai élet általános ellenőrzésével, az állampolgárok hivatali és magánéletének rendszeres szemmel tartásával, a postai és telefoncenzúrával olyan kémelhárító szolgálattá vált, amely egyben politikai titkosrendőrség és burzsoáz államvédelmi szervezet is...

Schrübbers teljesen és véglegesen átállította a váltókat. Vezetésével a BfV rohamra indult a baloldal, mindenekelőtt Németország Kommunista Pártja ellen.

A kommunisták pártjáról (KPD) már Otto John idején is dossziékat vezettek. Hitler legkövetkezősebb ellenfelei, az illegális harc hősei, a koncentrációs táborokból szabadult kommunisták, akik túlélték a 12 esztendő fasiszta terrort — gyanús személyekként szerepeltek e dossziékban. A kémelhárítás új főnöke pedig elsőrendű feladatának tekintette, hogy ezek az akták minél vastagabbak legyenek. Hivatalba lépésének első napjától besúgók hadával vette körül a kommunistákat. Az ügynők feljegyeztek minden szót, minden eseményt, amely alkalmasnak látszott arra, hogy megfelelő tálalás esetén alkotmányellenes felforgatással vádolhassák a pártot és tagjait. A BfV a polgári demokratikus színezetű alkotmánypontok tucatjait sértette meg, hogy bizonyítékokat gyárthasson. Schrübbers ügynökei lehallgatták — törvényt sárba taposva — még a szimpatizánsok telefonjait is.

Tetszetős szavak

Schrübbers fáradozása — a jobboldali CDU/CSU és az ugyancsak jobboldali sajtó helyeslő kórusának támogatásával — sikerrel járt. 1956. augusztus 17-én a Szövetségi Alkotmánybíróság kimondta a KPD betiltását, azon a címen, hogy a párt céljai, törekvé-

sei az összegyűjtött információk szerint alkotmányellenesek.

Hogy mit értek a BfV információi, hogy ki volt ténylegesen alkotmányértőnek tekinthető, azt az olvasó könnyedén megítélheti, ha idézzük az NSZK alkotmányának néhány paragrafusát... „Senkit sem szabad politikai nézetei miatt hátrányban vagy előnyben részesíteni.” (3. törvénycikk.) „A világnézeti hitvallás szabadsága sérthetetlen.” (4. törvénycikk.) „Mindenkinek joga van véleményét szóban, írásban és képben szabadon nyilvánítani és terjeszteni.” (5. törvénycikk.)

A világ azonban Schrübbers 17 évig tartó BfV-főnöksége idején alaposan megváltozott. Ő ezeket a változásokat nem óhajtotta tudomásul venni. Ellenségesen lépett fel az enyhülési folyamattal szemben, s benne volt a keze abban a denunciació hullámban, amely a realitásokat tudomásul vevő NSZK-politikusok ellen irányult. Sokan gyanítják, hogy ő is benne volt a játékban, amikor különböző jobboldali lapok a tárgyalásokat zavaró, mesterségesen gyártott „leleplező” publikációkkal álltak elő.

Amikor Schrübbers urat 1955-

VERFASSUNGSSCHUTZ

Nichts Unsittliches

Hubert Schrübbers, -Präsident des Bundesamtes für Verfassungsschutz und damit gehalten, über die freiheitliche demokratische Grundordnung zu wachen, war im Dritten Reich Ankläger in politischen Strafverfahren.

A SPIEGEL LELEPLEZŐ CIKKÉNEK KEZDETE

Ezek persze egy polgári alkotmány tetszetős szavai, a választópolgárnak szánt frázisok. S mivel a kommunisták már akkor is azért küzdöttek, hogy a polgári demokratikus jogok ne maradjanak papíron — az uralkodó körök a titkosszolgálat segítségével saját, immár kényelmetlenné vált törvényeiket is sutba dobták.

Schrübbers 17 évig állt az Alkotmányvédelmi Hivatal élén. Tevékenységének mozgórugója — akárcsak Gehlennél — mindvégig a makacs kommunistaellenesség.

A KPD betiltása után is nagy energiával figyeltette az illegálitásra szorított kommunistákat, de az évek során kiterjesztette érdeklődési körét. Valósággal megszállottja lett a titkos dossziéknak. Az alkotmányvédelem címen — mivel a BfV illetékes az államtitkok megőrzését célzó minden személyi és dologi rendszabály foganatosítására — Schrübbers dossziékba gyűjtötte mindazt, amit ügynökei az állampolgárok tízezreiről kiszimatoltak. Belekerültek ezekbe a dossziékba baloldali szervezetek és személyiségek, szakszervezeti aktivisták, a szociális biztonságért bátran küzdő munkások és alkalmazottak, sőt, szociáldemokrata és szabaddemokrata politikusok is.

A BfV időszakos beszámoló jelentéseit, havi helyzetjelentéseit és tájékoztatóit, illetve rendkívüli jelentéseit Schrübbers úgy manipulálta, hogy azokból mindig a „baloldali veszély” rémképe kerekedjék ki. A jobboldali, újnáci és revansista tendenciákat folyamatosan bagatelizálta, akkor is, amikor a világ éppen aggodalommal figyelte az ilyen jelenségeket. A kémelhárítás főnöke természetesen ősi ellenfélként lépett fel az 1968 végén megalakult Német Kommunista Párttal (DKP) szemben is. Nyomban elindította azt a folyamatot, hogy a DKP-t a KPD utódszervezetének nyilvánítsák és alkotmányellenesség címen betiltás. A nyugatnémet kommunisták ellen napjainkban is folytatott diszkriminációs politikát tehát már akkor Schrübbers alapozta meg.

ben a kémelhárítás főnökévé kinevezték, megbízói és a beavatottak szűk körének tagjai pontosan tudták, kivel állnak egy sorba. A közvélemény előtt azonban jó másfél évtizedig rejtve volt, kicsoda is ez a Schrübbers.

Még az SPD/FDP-kormány sem tett ellene semmit. Talán még tett is egyeseknek, hogy Schrübbers 1971 nyarán közzétett jelentésében megállapította, hogy a kommunisták újra „talajt nyertek”, s figyelmeztette a bonni kormányt, miszerint a DKP és nem más jelent potenciális veszélyt az NSZK biztonságára. A „veszély balról” Strauss jelszavának ez a titkosszolgálati „megerősítése” ki nyithatta volna az SPD/FDP-kormány szemét...

Bizonyítottan náci

Schrübbers álarcát azonban nem a kabinet, hanem egy polgári liberális hírmagazin, a Spiegel rántotta le 1972. január 24-én. A lap dokumentumokkal illusztrálva bizonyította, hogy a nyugatnémet kémelhárítás 17 év óta hivatalban lévő második elnöke a hitleri időkben az SA fanatikus és aktív tagja volt. Vezető ügyészként működött Köln, Düsseldorf és Karlsruhe városokban, főként politikai perekben. Elsősorban kommunistákat és baloldali személyiségeket juttatott börtönbe, s hírhedt volt arról, hogy még a náci „igazságszolgáltatás” szelleméhez mérten is példátlanul vad ítéleteket kért.

A régi és megrögzött náci álarc lehullt, s immár az egész világ előtt ismeretessé vált, hogy Schrübbers a kémelhárítás főnökeként régi munkáját folytatta. A nyugatnémet alkotmány védelmezőjének szerepében üldözte — lényegét tekintve régi áldozatait... A vizsgálat most már nem maradhatott el. S 1972. április 30-án Schrübbers doktor békésen távozhatott.

(Folytatjuk.)

A nyúl Amerikában

A dömpingvád tagadása

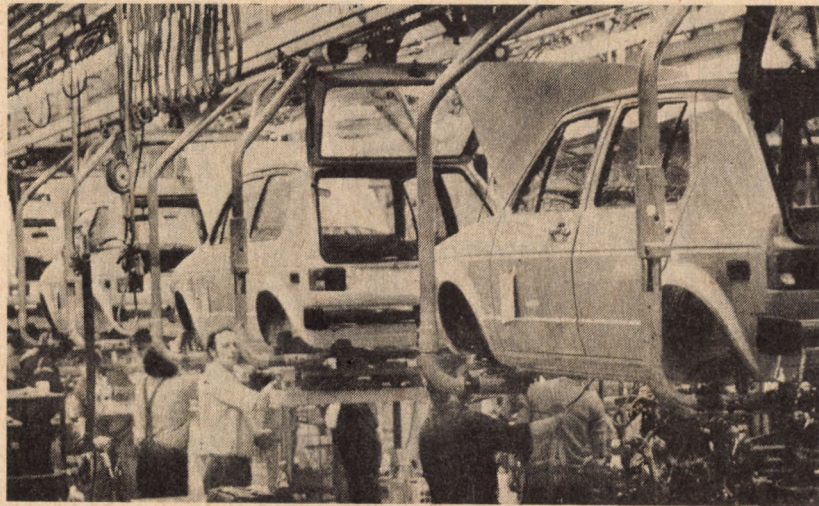
Brazíliában hárommillió

Giovanni Agnelli, a Fiat elnöke az 1974-es torinói autószaalon megnyitáskor magabiztosan kijelentette: a tőkés világ gépkocsigyártása 1976-ra kiheveri az elszívott veszteségeket. Az óriáskonzern elnökének optimista jóslata csak részben vált be, hiszen autóiipari fellendülésről csak az Egyesült Államokban lehet manapság beszélni, az óceán innesső partján a gazdasági élet barométerének tartott gépkocsigyártóipar egyelőre még nem tért magához. A több éve gondokkal küszködő Volkswagen cég azonban most is kitűnően időzített: a vállalat felügyelő bizottsága hosszas huzavona után úgy döntött, hogy a Volkswagenwerke összeszerelő üzemét létesít legfontosabb piacán, az Egyesült Államokban.

Az olajválság, valamint a szokatlanul erős tőkés gazdasági visszaesés kétségkívül legnagyobb kárvalóttja az autóiipar, amely az úgynevezett ipari országok gazdasági életének legfontosabb hajtóereje. A gépkocsi-bizneszt kétszeresen is sújtotta az olajválság: emelkedtek a benzinárak, és a gyártási költségek.

Az élen a Toyota

Nyugat-Európa autóiipara 1971-ben élte fénykorát, amikor is csaknem 12 millió kocsit állítottak elő. Azután viszont jöttek a munkásbocsátások, a rövidített munkahét, a csődök, a fúziók — és a legfontosabb „kórokozó”, a kereslet meredek visszaesése. A British Leylandot, Nagy-Britannia nemzeti büszkeségét csak az államosítás mentette meg a csődtől, a Peugeot a Citroéné lett, míg a holland DAF céget a Volvo kezebe kellett adni. Mindent összevetve megállapítható, hogy a nyugat-európai autóiipart az elmúlt négy évben olyan súlyos sebek érték, hogy a teljes gyógyulás csak 1980-ra várható, hiszen a 12 milliós gyártókapacitás egyharmada még mindig kihasználatlan. (Borúlátó vélemények szerint még az évtized végére sem áll talpra az iparág, ugyanis a japán konkurencia már mindent előkészített, hogy az alkalmas pillanatban „huzárrohammal” bevegye a nyugat-európai piacot. Az igencsak versenyképes japán autóiipar arra készül, hogy a nyugat-európai piac 15 százalékát megszerelje.) Egyelőre a kereslet emelkedésével sem lehet különösen számolni, kontinensünk nyugati felén ugyanis csak most kezdenek mutatkozni a fellendülés első, kezdeti halvány jelei, melyek csak később hozzák meg a vásárlókedvet és az anyagi lehetőségeket. Nem elhanyagolható szempont persze az

A GOLF A SZERELŐSZALAGON
Nem ez lesz az első leányvállalata

sem, hogy tavaly Franciaországban átlagosan 30, Nagy-Britanniában pedig 50 százalékkal emelkedtek a gépkocsisárak.

Jóval kedvezőbb a helyzet az USA-ban. Ott a recesszióból való kilábalás előbbre tart, mint Nyugat-Európában, s a gépkocsigyártóipar is egyre inkább a fellendülés jeleit mutatja. 1973-ban még 11,4 millió autót állítottak elő az USA-ban, egy évvel később már csak 7,3, tavaly pedig 7 milliót. Murphy, a General Motors elnöke szerint jövőre az iparág termelése ismét eléri az 1973-as csúcst, s idén is kedvező eredményekre lehet számítani. Ebben jelentős szerepet játszik az is, hogy mind a négy nagy amerikai autógyár — GM, Ford, Chrysler és az American Motors —, ha megkérdés is, de ma már nagy sorozatban gyárt kisautókat is az „országúti cirkáló” mellett. A kereslet ugyanis az átlag amerikai részéről a kiskocsik iránt növekedett meg.

Az Egyesült Államok gépkocsi-piacán mindig is jelentős szerepet játszottak az importautók. Húsz éven át a Volkswagen volt a legkeresettebb külföldi márka, tavaly azonban megtört a varázs: az eladási statisztikában a VW-t megelőzte a japán Toyota. 1970-ben még félmillió bogárhátút értékesítettek az amerikai piacon, tavaly csak 268 000 talált gazdára. A Toyotából 1975-ben 284 000-et adtak el az USA-ban, s így left listavezető. (Érdemes megjegyezni, hogy a második helyezett VW után is japán márkák következnek, a Datsun és a Honda.) A VW pályafutásában bekövetkezett törés több tényezőre vezethető vissza, melyeket a wolfsburgi központban alaposan elemeztek.

Nem maradt természetesen hatás nélkül az amerikai piacon a korábban szilárd anyagi pozíciókkal rendelkező VW meggyengülése. 1974-ben a nyugatnémet óriáscég vesztesége 400 millió dollár volt, tavaly ugyancsak tetemes volt a hiány, a forgalom azonban

már három százalékkal nőtt az előző évihez képest. A kapacitáskihasználatlanság következtében tavaly augusztusban a VW 18 500 munkást bocsátott el, illetve végkielégítést ajánlott fel, amennyiben a munkások „önkéntesen” kilépnek. Toni Schmücker, a VW új elnöke 1975 végén már bizakodó volt, s mintegy négyezer munkást alkalmazott újra.

1976 első negyedében tovább estek a Volkswagen amerikai eladásai. A tavalyi első három hónaphoz képest 40 százalékkal (!) kevesebb VW-t értékesítettek az USA-ban, s a csökkenés fő házonélvezői a japánok voltak.

összeszerelésre kerülő Rabbit árát sikerül 3000 dollár alá vinni.

A VW-t többször megvádolták, hogy dömpingáron hozza forgalomba autóját az USA-ban (a Golf ára 650 dollárral kevesebb, mint az NSZK-ban), Schmücker azonban erélyesen visszautasítja minden esetben a vádakat. Igazolására szolgál az is, hogy az Egyesült Államokban — ahol nagyon komolyan veszik a dömpingellenes fellépést — mind ez ideig nem indítottak dömpingellenes eljárásokat a VW ellen.

Az új gyár felépülésével a VW az USA-ban mintegy 100 000 embert fog foglalkoztatni, ami érthető módon izgalmat váltott ki az óriáscég nyugatnémet munkásai körében. A dolgozók azonban garanciát kaptak arra, hogy az amerikai üzem megnyitása nem vezet a munkahelyek számának csökkenéséhez az anyavállalatnál.

A „részesedési háború”

A vállalat alapításról közölt döntés másnapján a londoni Financial Times nem kis gúnyal sietve megállapította: az Egyesült Államok most belépett azon országok táborába — a lap Brazíliát és Mexikót említi —, ahol a termelés olcsóbb, mint az NSZK-ban. Kétségtelen, a wolfsburgi agytröszt döntésében ez is szerepet játszott, de a leányvállalat létrehozásának legfontosabb oka a piaci pozíciók visszaszerzése, illetve biztosítása hosszú távra. Nem mellékes dolog az sem, hogy a külföldi tőkebefektetés számos kedvezményt — a vámhatár megkerülése, kedvező profit-hazautalási lehetőségek stb. — jelent az investáló cégnek.

A VW döntése után néhány nappal megszólaltak a japán versenytársak is. A „Felkelő Nap Országának” második legnagyobb gépkocsigyártója, a Nissan bejelentette, hogy összeszerelő üzemét akar építeni az USA-ban. Busbee, georgiai kormányzó a bejelentés után azonnal jelentkezett, hogy a szövetségi állam nagy örömmel venné a japán beruházást területén. Nem valószínű, hogy a nagy japán autógyárak valamelyike is az évtized végénél előbb letelepedne az USA-ban, versenyképességük ugyanis most is meglehetősen kedvező, s az lesz a Volkswagen of America felépülése után is. Ezt a kivételesen jó helyzetet a japán gyárak mindenekelőtt annak köszönhetik, hogy az alacsony bérek következtében a szigetország termelési költségei jóval a nyugatnémet és az amerikai alatt maradnak.

Százezer munkahely

Az elkövetkező években az előrejelzések szerint a tőkés világ autóiiparának motorja alacsonyabb fordulatszámmal jár majd, a hatvanas évek végének fellendülése még jó ideig nem tér vissza. Látványos üzleti és márkaharcok sem várhatók, hiszen az első számú probléma a talpraállás, a rentabilitás helyreállítása.

GONDA GYÖRGY—
LŐRINCZE PÉTER

Az évfordulók érdekes láncolata: Egyiptomban öt éve hirdették meg — a Szadat irányzatával szembenálló csoportok felszámolását követően — a denasszerizálást megindító „helyreigazítási forradalmat”. Két éve annak, hogy hivatalosan megkezdődött az „infitalh”, a Nyugat felé történő nyitás. Egy éve annak, hogy az ENSZ Egyiptomot a legszegényebb, különleges pénzügyi segítséget igénylő országok csoportjába sorolta. Utoljára, de nem utolsósorban — bár ez sokkalta frissebb dátum — két hónapja annak, hogy az egyiptomi kormány egyoldalúan felmondta a Szovjetunióval kötött barátsági és együttműködési szerződést.

Aligha lehet tagadni, hogy határozott összefüggés mutatható ki az évfordulók között, s ezeknek az összefüggéseknek leglényege: határozott törekvés a nasszeri idők nemzeti demokratikus antiimperialista Egyiptomának átépítésére. Belpolitikában nyitás a kapitalista restauráció, külpolitikában pedig az imperializmus felé.

Az eredeti elképzelés

Ezek a határozott törekvések természetesen sajátos körülmények között bontakoztak ki, s érvényesülésüket egyrészt segítette, másrészt megnehezítette a nasszeri hagyaték. Annyiban segítette, hogy már maga Nasszer sem tudta feloldani a nemzeti demokratikus fejlődés objektív és szubjektív feltételei között feszülő ellentmondást. Noha a nemzeti jövedelem kerekén 70 százalékként az állami szektor szolgáltatta, hiányzott a forradalmi folyamatban érdekelt osztályerők szilárd és tudatos szövetsége. Így történhetett, hogy már Nasszer tevékenységének utolsó szakaszában megkezdődött az állami szektor torzulása, kialakult a korrupció, nyereszkesző bürokratikus burzsoázia, amely összefogott a főleg a szolgáltatási szférában működő magántőkével. Ugyanakkor a mezőgazdaságban mindinkább tért hódított a kapitalista út, az ártermelés zömét csak a tőkés farmerek szolgáltatták, akik fojtogatták a gyöngye szövetkezeteket, mind több földet béreltek a nyomorúságosan tengődő kisparszaktól, s mind több falusi munkaerőt vetek igénybe. (Ennek a folyamatnak oroszlánrésze volt abban, hogy megindult a falu beáramlása a városba: a kétmillió lakosra méretezett Kairót valóságosan felrobbantotta a beözönlés. Kairónak ma már több mint tízmillió lakosa van, „üzemlése” egyszerűen megoldhatatlan.)

Nasszer maga is látta a problémákat, de ezeket nem a haladásban érdekelt erőkre támaszkodva, hanem rendeleti úton, vagyonelkobzásokkal, letartóztatásokkal próbálta mérsékelni, tompítani. Éppen ez a körülmény könnyítette meg Szadat helyzetét. Hiszen arra hivatkozott, hogy a „helyreigazítás” voltaképpen csak a múlt hibáit hivatott kiküszöbölni: véget vet a törvénytelenéseknek, érvényesíti a „demokratikus jogállam” elveit. A „helyreigazítás” szférája azonban hovatovább bővülni kezdett: kiengedték a börtönökből azokat, akik szembe fordultak a nemzeti demokratikus fejlődéssel, kártalanították azokat a reakcióerőket és ellenforradalmárokat, akiket annak idején vagyonelkobzással sújtottak. Ugyanakkor megkezdődött a magántőke „felszabadításának” folyamata: egymás után érvénytelenítették a magántőke mozgásszabadságát, beruházási, kül- és belkereskedelmi

lehetőségeit korlátozó rendelkezéseket.

Ezeket a törekvéseket ugyanakkor nehezítette az a körülmény, hogy felnőtt egy „nasszeri generáció”, amelyet áthatott a nemzeti büszkeség, az arab vezető szerep tudata, amely nagyra tartotta a gazdasági eredményeket. Szadaték éppen ezért még csak nem is gondolhattak az államosításra visszacsinálására. Inkább a nyugat-európai szociáldemokrata — főleg a svéd — modell lebegett előttük: „munkamegosztás” az állami és a magánszektor között. Tehát: hatékonyan működő államkapitalizmus, dinamikus fej-

SZADAT LÁTOGATÓBAN FORDNÁL

Ki hajlandó finanszírozni ezt a vállalkozást?

lőző magántőke, ideális beruházási terep a nagy nyugati társaságok számára. És még ideálisabb, ha mindez egy olyan Egyiptomban történik, amely a korábbi nasszeri külpolitikai irányzattal szakítva — Szadat szerint — „a kártyák 99 százalékat kezében tartó Egyesült Államoktól” várja a közel-keleti kérdés megoldását, pontosabban az Izrael által még megszállt egyiptomi területek visszaszolgáltatását.

Sovány remények

Mi vált valóra ezekből a reményekből? Túlzás nélkül állíthatjuk, hogy a semminél nem sokkal több. Az állami szektor nem lett hatékonyabb, a magánszektor nem ott ügködött, ahol ezt elvárták volna tőle. A gazdasági fejlődés alig tud lépést tartani a népszaporulattal, az infláció üteme eléri az évi 30 százalékot, a fizetési mérleg deficitje az idén megközelíti az 5 milliárd dollárt. A tömegek életszínvonalának további csökkenése pedig a társadalmi robbanás veszélyével fenyeget. A legfrissebb példa: március második felében a deltavidéki Damietta városában textilipari munkások ezrei csaptak össze a rendőrséggel, mert a gyár igazgatósága megtagadta az évi prémium kifizetését. Tizenhátezer munkás vonult ki az utcákra...

Időközben fény derült arra is, hogy a szadati elképzelések megvalósítása elképzelhetetlen a gazdasági szerkezet gyökeres átépítése nélkül: az államosított egyiptomi ipar — akárcsak az egyiptomi hadsereg — szocialista szabványokra épült. E szabványok feladása és a nyugati szabványok érvényesítése legalább öt évet venne igénybe, s minimálisan is 15–20 milliárd dollárba kerülne.

Ki hajlandó finanszírozni ezt a vállalkozást? A jelek arra mutatnak, hogy senki. Noha Egyiptom

Egyiptom

Jelek, tanulságok

A gazdasági helyzet

Új helyreigazítás?

szovjet—egyiptomi szerződés felmondása után), legfeljebb arra hajlandó, hogy 6 darab C—130-as szállítógépet küldjön kongresszusi jóváhagyás esetén...

A realizmus kényszere

Bizonyos jelek arra vallanak, hogy az egyiptomi vezetők kezdik levonni a kialakult helyzetből adódó tanulságokat. Egyiptom ismét erőteljesen szorgalmazza a genfi közel-keleti konferencia összehívásának szükségességét, s az utóbbi hetekben ő kezdeményezte — Izrael és az Egyesült Államok határozott rosszallása ellenére — a ciszjordániai helyzet vitáját a Biztonsági Tanácsban. Látványosan javulnak Egyiptom és a PFSZ kapcsolatai, amelyek mélypontra jutottak tavaly szeptemberben, a második izraeli—egyiptomi csapatváltásról egyezmény nyomán. Maguk a palesztinok Egyiptom segítségét is igénybe veszik a rájuk nehezedő szíriai nyomás ellensúlyozására: a minap érkezett Libanomba az Egyiptomban állomásozó palesztin Ain Dzsulun dandár több mint ezer harcosa. Szó van arról, hogy a közeljövőben ismét megkezdődnek adásait a PFSZ kairói rádiója. Ugyanennek a külpolitikai aktivitásnak a jegyében kezdődött az egyiptomi—szíriai dialógus, amely nyolc hónappal ezelőtt megszakadt.

Akadnak más, érdekes jelek is. Zakaria Taufik Abdel Fattah egyiptomi külkereskedelmi miniszter április végén „szívesen léghörben” írta alá Moszkvában az 1976. évi szovjet—egyiptomi kereskedelmi jegyzőkönyvet. A volumen nem sokkal marad el a tavalyi szint mögött. A tárgyalófelek úgy döntöttek, hogy szeptemberben Kairóban folytatják a hosszú távú (1977—1980) kereskedelmi megállapodással kapcsolatos tárgyalásokat. Mindehhez hozzá tartozik, hogy Egyiptomban változatlanul tevékenykednek az új nagyüzemek építésében részt vállaló szovjet szakemberek. Folytatjuk: Grecsko marsallnak, a Szovjetunió honvédelmi miniszterének temetésén jelen volt Gama-szi tábornok, Egyiptom hadügy-minisztere, s a kairói sajtóban mind kevesebb a Szovjetuniót, a szovjet—egyiptomi kapcsolatokat rágalmazó cikkek.

Ha nem is beszélhetünk még arról, hogy Kairóban érlelődik az új „helyreigazítás”, annyi bizonyos: a Nílus partján is felismerjük, hogy a nyújtózkodás arányát mindenkor megszabják a takarékos méretei.

MAKAI GYÖRGY

Konferenciadosszié

Júniusi tanácskozás

Modellajánlatok

Az ENSZ szakosított intézményei között van egy, amely különleges helyet foglal el: megalakulása nemcsak az ENSZ létrejöttét, de kevéssel a Népszövetség életrehívását is megelőzte. A Nemzetközi Munkaügyi Szervezet (ILO) alapító konferenciájára ugyanis 45 résztvevővel 1919 októberében került sor, Washingtonban. Rendhagyó a szervezet tagsága is. Egyébként máshol csak kormányok, illetve szakintézményeik vesznek részt, addig ennek a szervezetnek a tagsága „háromoldalú”. Vagyis a kormányok mellett a „munkaadók és a munkavállalók” képviselői is ott ülnek. Végül az ILO létrehozását sem kormányok kezdeményezték, a megalakítást eredetileg az úgynevezett Amszterdami Internacionáléba tömörült szociáldemokrata szakszervezeti vezetők szorgalmazták.

Háromoldalúság

Innen tehát a „háromoldalúság”, hisz mint a szervezet korai történelmének egyik vezetője mondta: a munkavállalók a motor, a munkaadók a fék szerepét játszzák, míg az egybehangolás a kormányokra marad. A Nemzetközi Munkaügyi Szervezet egyezményeket és ajánlásokat fogad el, ezek célja egy speciális területen a dolgozók munkakörülményeinek rendezése. Már az első washingtoni konferencia is fontos munkaügyi normákat tárgyalt, a szervezet életében elfogadott első egyezmény éppen a 8 órás munkaidőről szólt az iparban.

Mint elképzelhető, az ILO normaalkotó tevékenysége eléggé érzékeny terület, a tőkés országok, a munkaadók és a szakszervezetek érdekei meglehetősen eltérőek.

A vita először arról folyik, szükséges-e egy területen nemzetközi munkaügyi norma elfogadása. Ha az ellenzők vereséget szenvednek, a következő eldöntendő kérdés: egyezmény vagy ajánlás előkészítése kívánatos. Ezután kerülhet sor csak a szövegezésre. Ilyenkor a tagállamok — a kormány, munkaadók és munkavállalók egyaránt — a Nemzetközi Munkaügyi Hivatal (a szervezet titkársága) által kidolgozott kérdőívet kapnak. A kérdésekre adott válaszok adnak arról képet, milyen típusú okmányt tart kívánatosnak a többség (egyezményt, ajánlást, egyezményt ajánlással kiegészítve esetleg), kire terjedjen ki az új norma érvénye (korábban a tőkés országok rendszeresen kizárták az érvényességi körből a gyarmataikon dolgozókat) és milyen tartalmú legyen az okmány.

gyarország a maga 43 ratifikációjával a jó középmezőnyben helyezkedik el számszerűleg. Jó néhány olyan egyezmény van persze, melynek tartalmában hazánk közvetlenül nem érdekelt. Ilyenek például az ültetvényeken dolgozókról, valamint a gyarmati területekről szóló okmányok. Más esetekben a magyar jog az ILO-dokumentumnál is szélesebb jogokat biztosít a dolgozóknak, de a szövegezés olyan követelményekkel lép fel, melyek nálunk nem alkalmazhatóak.)

A Nemzetközi Munkaügyi Szervezet konferenciája évenként ül

AMERIKAI MUNKANÉLKÜLIEK TILTAKOZÓ FELVONULÁSA

Washington aggasztja a szervezet fokozódó politizálása

A kialakult egyezményt vagy ajánlást a szervezet legmagasabb szerve, a konferencia két olvasásában is tárgyalja, elfogadása után a tagállamok kötelesek azt nemzeti törvényhozó szerveiknek bemutatni. Aki az egyezményt ratifikálja, az köteles betartani. Az ILO évenként jelentést kér a ratifikált dokumentumok betartásáról. (Ilyenkor természetesen az adott ország szakszervezetei mint a munkavállalók képviselői is hallathatják hangjukat, felhívhatják a figyelmet arra, hogy kormányuk az egyezmény tartalmával nem megegyező módon járt el, vagy a végrehajtást részben vagy egészében elmulasztotta.)

A Nemzetközi Munkaügyi Szervezet eddig 60 konferenciát tartott, ezeken összesen 143 egyezményt fogadtak el, ebből 17 nem lépett életbe, mivel kevesen ratifikálták. (Köztük van például a szénbányákban követendő munkaidő hosszáról, a tengerészek társadalombiztosításáról és a textilipari munkaidő csökkentéséről szóló egyezmény.) 15 egyezményt már nem lehet ratifikálni, tartalmukat ugyanis egy, a tárgykörben később kötött egyezmény módosította.

A tagállamok közül a legkevesebb ratifikációval Katar és az Egyesült Arab Emírátsok „dicsekedhetnek”, törvényhozásuk egyetlen egyezményt nem talált bel-földi követésre alkalmasnak. Szorosan mögöttük van Nepál, két ratifikációval, ugyanennyi egyezményt iktatott be nemzeti jogrendjébe Jemen is.

Nem siet ratifikálni az USA sem, 1976. január 1-ig az Egyesült Államok törvényhozása mindössze 7 egyezményt ismert el magára nézve kötelezőnek, ezek legnagyobb része is hajózással, tengerészekkel kapcsolatos. Az 1946 óta elfogadott egyezmények közül az USA egyet sem ratifikált. A legtöbb ratifikációt — 97, illetve 78 — az erős szakszervezeti mozgalommal rendelkező Franciaország és Olaszország produkálta. (Ma-

össze, 1920 óta a szervezet székhelyén, Genfben. A konferencián a kormányok kettő, a munkaadók és munkavállalók országoként egy-egy képviselővel rendelkeznek. E szerv dönt új tagok felvételéről, a költségvetésről (itt csak a kormányoknak van szavuk, hisz a tagdíjat csak ők fizetik). A konferencia módosíthatja az alkotmányt és megválasztja tisztségviselőit. Két konferencia között a szervezet munkáját az Igazgatótanács irányítja; ennek a háromoldalúságnak megfelelően, szintén van kormány-, munkaadói és munkavállalói tagozata. Mind a konferencia, mind pedig az Igazgatótanács alá különböző bizottságok tartoznak, a szervezet titkárságának funkcióját pedig a Nemzetközi Munkaügyi Hivatal látja el.

Washington elégedetlen

Nyilvánvaló, hogy az a terület, mellyel a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet foglalkozik, politikailag igen érzékeny. Nem meglepő tehát, hogy a fejlett kapitalista országok (különösen áll ez a kormányokra és a tőkés munkaadók képviselőkre) — mindent megfesznek annak érdekében, hogy a szocialista országok befolyását a szervezetben csökkentsék.

Jele ennek, hogy az NDK-t 1974-ig a szervezet nem kívánta tagként elismerni, míg az NSZK részvételét már 1951-ben jóváhagyta. Támadták a szocialista országok szakszervezeteit is. Az ilyen manőverek napjainkban már aligha érhetik el céljaikat, azonban a szervezet munkaadói tagozatában változatlanul nem kapják meg a szocialista országok munkaadóküldöttei az őket megillető helyet.

Néhány tőkés ország — köztük az Amerikai Egyesült Államok — nem nézi jó szemmel, hogy a nemzetközi erőviszonyokban végbenem változások a Nemzetközi

Munkaügyi Szervezet munkájára sem maradnak hatás nélkül. A szervezet a közelmúltban élesen elítélte a chilei juntát a szakszervezeti szabadságjogok megsértése miatt, megfigyelői státuszt biztosított a Palesztinai Felszabadítási Szervezetnek. Az ILO tagdíjainak 25 százalékát az Egyesült Államok fizeti, a szervezet költségvetése és működése tehát nagymértékben függ az USA „jóindulatától”.

Ezt — tehát a más nemzetközi szervezetekben is felhasznált pénzügyi zsarolás módszerét — használta fel az USA akkor, amikor Kissinger külügyminiszter november 6-i levelében bejelentette a főigazgatónak országa kilépési szándékát. A tengerentúli lépésnek nem volt azonnali hatása, az alkotmány szerint ugyanis a kilépés csak a szándék bejelentése után két évvel lép hatályba, addig a tagállam köteles tagdíját rendszerben befizetni. Ha viszont közben meggondolja magát a kilépő, két éven belül korábbi nyilatkozatát bármikor visszavonhatja. Két évig várunk tehát, változik-e valami — így lehetne summázni az amerikai lépést.

A fejlődés hatása

A most júniusban ülésező konferenciának különleges jelentősége van. A tulajdonképpeni konferenciával egy időben ugyanis a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet megrendezi a Foglalkoztatási Világkonferenciát. E rendezvény keretében nem a gazdasági növekedés problémáiról lesz elsősorban szó, hanem a fejlődés társadalmi hatásáról, következményeiről. A világkonferencia alapdokumentuma azt mutatja, hogy míg a gazdasági növekedésről, az elmaradottságról szólván gyakran a „fejlett világot” egységként kezelik — bármennyire is hibás, a világ osztályviszonyait figyelmen kívül hagyó legyen is ez az álláspont —, addig ez a módszer társadalmi kérdéseknél egyszerűen nem alkalmazható.

A Nemzetközi Munkaügyi Hivatal jelentése ugyanis nem kevesebbet állít és bizonyít, mint azt, hogy a fejlődő országokban jelenleg meglévő tömegnyomor, jövedelemelosztási aránytalanságok egy nem megfelelő gazdasági modell alkalmazásának következményei. A „harmadik világ” tehát mechanikusan alkalmazta a fejlett tőkés országok gazdasági növekedési modelljét, automatikusan átvette az ott bevezetett munkaerőintéző technológiákat stb. Ennek következtében viszont a kétségkívül megfigyelhető növekedés nem érintette — nem érinthette — a néptömegek életszínvonalát; a legtöbb esetben a jövedelmi különbségek tovább növekedtek.

A megoldás a hivatal szerint egy olyan alapvető szükségletekre orientált termelés lenne, mely növelné az állami szektor, a szövetkezetek és a tervezés szerepét. Szükség lenne társadalmi reformokra is, a tanulmány elsőként a földreformot emeli ki. Igazságosabb jövedelemelosztást ajánl a jelentés és hangsúlyozza, hogy a dolgozóknak részt kell venniük az őket érintő döntések meghozatalában. Bármennyire is pozitívan hangzik az új koncepció, nyilvánvalóan még kidolgozásra szorul.

Valószínűleg ez a példa az, ami az amerikai külügyminisztert legjobban aggasztja, amikor a „szervezet fokozódó politizálásáról” beszél.

GONDA GYÖRGY—
LŐRINCZE PÉTER

A színhely a kaliforniai Long Beach, egy nyugdíjasotthon. A vezetőnő üdvözlö a vendéget: „Az amerikai nép egy olyan elnököt kíván magának, aki nem a titkárnőjével megy az ágyba.” A vendég bólint és azonnal felel: „Az én feleségem egészen bizonyos lehet hűségemben. Nagyon jól tudja, hogy keményen dolgozom, és jól tudja azt is, hogy milyen fáradt vagyok esténként. Különben is: mostanában 50–60 riportert mászkál körülöttem és éjjel-nappal figyeli, hogy mit csinállok.” A demokraták előválasztás-győztes jelöltjének valóban azonnal felelnie kellett a Long Beach-i mondatra: manapság az amerikai politikai életben téma a politikusok magánélete is. Itt van például Allan Howe, Utah állam egyik képviselője, aki ellen rendőri eljárás indult, mert két fiatal hölgynek pénzt ajánlott fel szerelmi szolgálatok fejében. A hölgyek az erkölcsrendszert tisztviselői voltak. Sok szó esett a sajtóban arról a néhány szerelmeslevélről is, amelyeket állítólag Nixon volt elnök írt „egy európai diplomata feleségének”. Jack Brennan, Nixon megbízottja kijelentette: „Szemérmetlen hamisítás, Mr. Nixon senkinek sem írt szerelmeslevelet, soha életében nem ért rá magánleveleket firkálni.”

Az igazi, kavargó botrány azonban nem Howe vagy Nixon körül kavargó. A viharos históriának az egyik legnagyobb hatalmú demokrata képviselő, Wayne Hays a főszereplője. Hays néhány nappal ezelőtt öngyilkossági kísérletet is elkövetett. Óvatosan persze, nehogy belehaljon, félmaréknyi altatót vett be és értesítette környezetét, úgyhogy még időben el lehetett vinni gyomormosásra. A képviselő így akarta maga felé hajlítani a Capitol Hill ellene forduló hangulatát — úgy tűnik, nem túlságosan nagy sikerrel.

A botrány azzal kezdődött, hogy a 33 éves platinaszőke Elizabeth Ray felajánlotta egy hírlapírónak, hogy jutányos áron megírja élete történetét, amely „több mint izgalmas”. A beszélgetésből aztán egy, majd több újságcikk lett — az írásművek egyébként Ray kisasszonyt sem kímélték. (Róla mindekelőtt az derült ki, hogy nem ez az első kísérlete, hogy irodalmi babérokat szerezzen élményei megörökítésével, vagy akár csak ügyes ötletekkel. Másfél esztendővel ezelőtt felajánlotta például Bob Guccione-nak, a Penthouse című, csak férfiak számára kiadott magazin szerkesztőjének, hogy „szívesen szállít valami érdekes dolgot Kissingerről, nem lesz nehéz, mert már többször volt velem együtt vendégségben, és mindig nagyon kedvesen nevetett rá”).

Most azonban nem mosolyról volt szó, hanem készpénzről. Nem is kevésről: évi 14 000 dollárról. Ahogy a Washington Post tömören lezögezte: „Miss Ray azért kapott a kongresszusi pénztárból évente 14 000 dollárt, hogy Hays képviselőt szórakoztassa a hálószobában.”

Hays jelenleg 65 éves, huszoneg esztendeje tagja az amerikai törvényhozásnak és jó néhány esztendeje a legfontosabb parlamenti bizottságok vezetője. (A többi között annak a bizottságnak is, amely a képviselők állami kasszából fedezett kiadásait számolta el; vagyis, ha a képviselők valamelyikének anyagi ügye volt, Hays nélkül nem tudta elintézni azt. Hays írta a napidíjak listáját, ő döntött abban, hogy ki hol kap kedvezményes parkolóhelyet a kocsija számára. „A legnagyobb hatalmú és legjobban utált emberek egyike volt a képviselőházban” — írta a Washington Post, és itt a

múlt idő használata indokoltnak látszik: Hays bizottsági tagságáról sorra lemondott és Washingtonban az a vélemény, hogy novemberben egyike lesz azoknak a demokratáknak, akiket — ha egyáltalán jelölik — nem választanak meg.)

A Hays-ügyben ült össze 1967 óta először a képviselőház „etikai bizottsága”. Ezt a bizottságot akkor azért alakították meg, hogy leszámoljanak a sokak által gyűlölt Adam Clayton Powell fekete bőrű képviselővel. Powell ellen az volt a — később bebizonyított — vád, hogy a parlamenti költségvetés-járára felvette azokat a kiadásokat is, amelyek felesége és egy alkalmazottja luxusutazásai alkalmával merültek fel. Akkor, a bizottság első ülésén kiderült, hogy a törvényhozás tagjai közül hatvanötven, visszaélve azzal, hogy törvény biztosítja minden képviselő számára egy vagy két titkár, levelező, levéltáros alkalmazását és munkabérük állami megtérítését, feleségük számára utaltattak ki rendszeres havi fizetést. Annak idején megszüntették ezeket a családi alapon juttatott ezreket, de a Hays-ügy viharai közepette kiderült: a tilalmat ügyesen megkerülik a „te alkalmazod az én családomat, én meg tiédet” alapon.

Wayne Hays, amikor Ray kisasszony vádjai a nyilvánosság előtt először elhangzottak, fölényesen utasította vissza a feltételezést, hogy hivatali fölöttesi minőségén túl bárminő kapcsolatban lett volna a szőke hölgygel. „Segítettem neki állást szerezni a kongresszus épületében, egyébként úgy tudom, pszichiátriai kezelés alatt állt, úgyhogy kijelentéseit óvatosan kell fogadni.” Ez volt az első nyilatkozat. Elizabeth Ray ekkor elmondta: jó néhány vendéglőt tud megnevezni, ahol rendszeresen együtt vacsoráztak, a férfi mindig úgy rendelt asztalt, hogy nevét, címét is bementa. És hozzátette azt is, hogy az arlingtoni Army-Navy Drive 1300. számú ház lakói között jó néhányan vannak, akik szívesen tanúsítják, hány-szor járt ott, a szőke hölgy lakásán Hays képviselő. „Mindig azonnal a hálószobába ment, gyakran nézett az órára, tízre mindig otthon akart lenni” — fűzte hozzá Ray kisasszony. Hays ekkor már kevésbé magabiztosan viselkedett. Kijelentette, hogy „valóban van valami a dologban, de itt Miss Ray bosszújáról van szó”. (Hays huszonöt éves házasság után nemrég elvált, majd gyorsan feleségül vette a titkárnőjét. Nem

A SZŐKE HÖLGY LONDONBAN

„Nem is tudok gépelni”

Miss Rayt, valaki mást.) Miss Ray kijelentette: „Nem is tudok gépelni, képtelen vagyok telefon-szolgálatra is. Voltam ugyan egyszer-kétszer az irodában, de semmit sem csináltam.”

Ez már sok volt Haysnek; újra tagadni kezdett. Ekkor került sor az ügy legkínosabb részére, arra, hogy Elizabeth Ray közölje: az ágy alatt, amely lakása fontos bútordarabja, magnetofon is volt, amely hangról hangra megörökített mindent, ami a szobában elhangzott. Hays öngyilkossági kísérletére rögtön ezután a bejelentés után került sor.

A Washington Star szerint ez „a főváros esztendőnk óta legkínosabb szexbotránya” — pedig Washington az effélében sem szűkölködik. A lapok újra írnak arról a két évvel ezelőtti históriáról, amelynek egyik főszereplője Fanne Fox striptease-táncosnő volt — a vetkőzésből élő fiatal hölgynek az a hetven felé közeledő Wilbur Mills képviselő volt a barátja, akit mint az erkölcsök legszigorúbb őreit tartottak számon az amerikai törvényhozásban, amíg a csinos Fanne egy este, ruha nélkül, ki nem ugrott Mills kocsi-jából.

S még alig emésztette meg az amerikai főváros közvéleménye a közben Londonba utazott Ray kisasszony legutóbbi nyilatkozatát („Nem én vagyok az egyetlen,

Amerikai választás

Ágymagnó

Miss Ray ügye

Gyomormosás

akinek szerelmi szolgálatait az állammasszából fizették. Még tíz vagy tizenkét nevet tudok mondani!”), amikor újabb hölgy jelentkezett. A huszonnyolc éves Colleen Gardner közölte a sajtóval, hogy ő évi 26 000 dollár fizetést kapott a kongresszusi pénztárból, mint John Young demokrata képviselő „irodai alkalmazottja”. Az irodában nem is kellett megjelenie, feladata azonos volt Elizabeth Ray feladatával. Young képviselő kijelentette: a vád nevetséges, 26 000 dolláros állás nem is létezik. Arra azonban, hogy milyen kapcsolatban volt a hölgygel, nem felelt. Colleen Gardner különben a Ray-ügyben tanúnak jelentkezett. Elmondta, hogy jelen volt akkor, amikor egy tavaly lemondott demokrata képviselő, Kenneth Gray megbízta Elizabeth Rayt, hogy „egy számára igen fontos ügyben minden lehetséges eszközzel befolyásolja Mike Gravel demokrata szenátort”, a befolyásolásért megfelelő módon honorálja.

A „House Ethic Commitee”, azaz a képviselőház etikai bizottsága egyelőre még vizsgálja az ügyet. Hays meghallgatása kórházi kezelése, Miss Ray kihallgatása külföldi tartózkodása miatt most még lehetetlen. A história megkapta a maga félfelhatalos elnevezését is, tömören Szex-Watergate-ügynek nevezik, különös tekintettel arra, hogy a hírhedt Watergate-ügyben is hangszalagokkal kezdődött a leleplezés sora, s itt is Miss Ray ágymagnója az egyik fő bizonyíték. Vannak persze, akik megjegyzik: csupa demokrata politikus szerepel az ügyben, mintha csak a republikánus párt szervezte volna, határozott céllal, a szőke hölgy és a világ egyik legrégebb foglalkozását űző társnői találkáit.

DIPLOMÁCIA

Az Egyesült Államok és Oroszország kapcsolata az amerikai forradalmat követő évtizedekben általában kedvezően alakultak. Egyrészt azért alakult ki jó viszony, mert mindkét ország magára nézve veszélyesnek tartotta Anglia hatalmát, másrészt pedig érdekeik valójában sehol sem ütköztek. Később, az amerikai polgárháború idején pedig — amikor a legtöbb európai hatalom a déli konföderációval szimpatizált — a cári Oroszország hasonló hatalmi okokból az Észak mellett állott.

Érdekes szerepe volt a két ország közötti viszony megítélésében annak a látogatásnak, melyet 1863-ban az orosz flotta tett az Atlanti-óceán felől New Yorkban, a Csendes-óceán felől pedig San Franciscóban. Annak idején ezt sokan úgy értelmezték, mint Oroszország látványos kiállítását az Egyesült Államok számára; a közelgő polgárháború előtt figyelmeztetve Angliát, hogy orosz részről semmiféle angol beavatkozást nem tűnnek el az amerikai belügyekbe. A közvélemény jelentős része, a sajtó nagyobbik fele szintén úgy tudta, illetve írta, hogy a cári orosz flotta kész fel-

lépni, ha kell teljes erőbevetéssel, az angol flotta esetleges bevetése ellen. De az amerikai törvényhozásban is sokan úgy értelmezték, és részben ezzel volt magyarázható az amerikai kongresszusnak az a gyors akciója, amellyel hozzájárult Alaszka (addig Orosz-Alaszka) megvásárlásához — ami később persze nagyszerű üzletnek bizonyult az Egyesült Államok számára.

Az amerikai kormány azonban már 1863-ban is meglepőnek tartotta az orosz flotta látogatását mindkét óceán irányából, mivel a két kormány között semmiféle tárgyalás nem folyt az angolok beavatkozása elleni esetleges orosz fellépésről. A meglehetősen titokzatos ügyre csak 1915-ben derült fény, amikor a már betekintheső orosz irattárak anyagaiból kiderült, hogy az amerikai partok mentén lezajlott flotalátogatások oka a XIX. század közepén a cári diplomácia aggodalma volt, hogy angol—orosz katonai konfliktus esetén a balti-tengeri flottát könnyen „bezárhatják”, a távol-keleti flotta pedig nem rendelkezett meleg vízzel kikötővel. Ezért küldték az egyik hajórajt New Yorkba, a másikat San Franciscóba.

Fontszínjáték

Betegség és tünetek Törékeny szisztéma

Hétvégeken mostanság minden eddiginél nagyobb turistaáradat lepi el Londont és a nagyobb brit városokat. A „turistainváziónak” most elsősorban nem a célja, hogy az odalátogatók megismenkedjenek a szigetország nevezetességeivel, hanem sokkal prózaibb. Nagy-Britannia a font drasztikus leértékelődése következtében hirtelen olcsó bevásárlóközpont lett az erősebb valutájú nyugat-európai országok állampolgárai számára. Ha ennek örülnek is a hatalmas forgalmat lebonyolító angol kereskedők, ez csak szépségtapas lehet az elmúlt hónapokban ismét kiújult, s most már krónikusává vált fontbetegségre.

Hajdani dicsőség

Hajdanában az angol font a brit birodalom, a hatalom és az erő egyik legfontosabb szimbóluma volt, olyannyira, hogy az angol pénzügyi körök kényszerültek értékének megőrzésére. A gyarmatbirodalom hanyatlásával, valamint a szigetország világgazdasági súlyának csökkenésével párhuzamosan azonban a világ egyetlen tartalék valutájának szerepét is betöltő font ugyancsak megindult a lejtőn. Nagy-Britanniának és különösen a világ egyik legfontosabb pénzügyi központjának, a londoni Citynek keserű szájjal, de tudomásul kellett vennie: bármilyen zavar is támad a tőkés világ gazdasági, vagy pénzügyi életében — nem is beszélve az utóbbi évtizedekben vajdó hazai gazdaságról — a font a valuták közül mindig az elsők között rendül meg.

1931 elején egy font még 4,86 dollárt ért. A nagy világgazdasági válság következtében a szigetország kénytelen volt letérni az aranyalapról (tehát megszűnt a font aranyra való átválthatósága). Hamarosan a dollár lett a világ első számú tartalék valutája. A háborús években 4,03 dollár volt a font értéke, de 1949 szeptemberében már elkerülhetetlenné vált a leértékelés. (Egy font a leértékelés után 2,80 dollárt ért.)

Nagy-Britannia sokasodó gazdasági bajai, a strukturális elmaradottság, a külkereskedelmi mérleg állandó hiánya, a brit tőke „hazafiatlansága” (inkább külföldön eszközölték beruházásokat, mintsem otthon) és még számos, a vezető ipari országokhoz képest fokozatos lemaradást eredményező tényező hatására 1967 novemberében újabb leértékelés következett. Ennek mértéke 14,3 százalékos volt, s így a font új árfolyama 2,40 dollár lett.

A fontleértékelések átmenetileg serkentő injekcióként hatottak a

HEALEY, KÖLTSÉGVETÉSI KOFFERREL
Megint szegényebbek lettek egy illúzióval

szigetország gazdaságára, nemzetközi vonalon viszont egyre erősödött a bizalmatlanság a már csak emlékekben erős brit valutával szemben. (Mivel a font a dollár mellett még mindig tartalék valuta volt, számos ország — elsősorban a Nemzetközösség tagállamai — tartalékait Londonban, fontban tartotta. Az értéktelenedés következtében azonban megcsappantak ezek az úgynevezett fontkövetelések, ugyanis ezek az országok fokozatosan kezdték visszavonni pénzeiket Londonból, s egyre többet váltottak át más, értékállóbb valutákra, elsősorban dollárra.)

1972 júniusában a többi nyugat-európai valutához hasonlóan megkezdődött a font lebegtetése. Árfolyama napról napra változott, volt, amikor elérte a 2,60 dollárt is.

A brit valuta árfolyama a lebegtetés idején általában 2,40 dollár körül mozgott, s viszonylag szilárdnak bizonyult az egész tőkés világban végigsöprő gazdasági visszaesés idején is, amely tavaly érte el mélypontját. A recesszió viszont nagyon súlyosan érintette Angliát.

Fekete csütörtök

Tavaly az infláció elérte a 26 százalékot, a munkanélküliek száma meghaladta az egymilliót, az ipari termelés az 1970. évivel volt egyenlő szinten, gazdasági növekedésről vagy akár stagnálásról nem lehetett beszélni, hiszen a visszaesés 2,5–3 százalékos volt az előző évihez képest. A külkereskedelmi mérleg hiánya jóval meghaladta az 1,5 milliárd fontot, az export nagyon visszaesett.

Az elmúlt év végétől azonban már jobb hírek is érkeznek a szigetország gazdaságáról. A felledülés nagyon kezdeti jelei már tapasztalhatók, de nyugati gazda-

ságkutató intézetek elemzése szerint a brit gazdaság az utolsó között fog magához térni a vezető tőkés országok közül a recesszió igen súlyos pusztításai miatt. A Nemzetközi Gazdasági és Szociális Kutatóintézet (NIESR) azt jósolja, hogy az idei év gazdasági növekedése 3 százalék lesz, a kivétel mintegy 10 százalékkal emelkedik majd, az inflációs rátát karácsonyra 10 százalékra szorítják le, s jelentősen csökken majd a jelenleg 5,5 százalékos munkanélküliség is. Lever, a kormány egyik gazdasági tanácsadója már arról beszélt, hogy a szigetország a második világháború óta most áll a

a hitel. A font további gyengülésétől való félelem tehát felülkerekedett a hazai gazdaságélénkítő érdekeken, legalábbis ezt jelzi a jegybank akciója.

Nem kélekedtek sokáig a világ vezető pénzügyeszei sem. 5,3 milliárd dolláros nemzetközi hitelkeretet hoztak létre június első napjaiban, hogy a brit hatóságok ennek igénybevételével próbálják meg stabilizálni a font árfolyamát 1,77 dollár körüli szinten. A hazai s nemzetközi fontmentő akciók talán egyelőre sikerrel jártak, mert sikerült megállítani a font árfolyamának további vészes zuhanását. (1971-hez viszonyítva napjainkig a font 41 százalékot veszített értékéből!)

Meddő oknyomozás

Mind ez idáig nem sikerült pontosan kideríteni, mi is indította el a lavinát. Egyesek a Bank of Englandot vádolják úgymond felelőtlen devizapiaci műveletei miatt, de sokkal inkább elfogadhatónak látszik egy másik magyarázat. A központi bank az év elején tekintélyes mennyiségű fontot vásárolt fel a nemzetközi devizapiacokon, s ezután viszont igen sok fontot dobott piacra, nehogy a vásárlások következtében túlzottan megemelkedjék a font árfolyama, ami a jelenlegi gazdasági helyzetben ugyancsak káros lenne. A nemzetközi spekuláció a Bank of England fonteladási akciójából azt a következtetést vonta le, hogy a bank a font árfolyamának tartós lenyomására törekszik. E hibás következtetés eredményeként mindenki szabadulni akart a nemzetközi pénzügyi világban fontkészleteitől, s hirtelen hatalmas fonttömeg került piacra, amely — érthető módon — az árfolyam zuhanásához vezetett. A lavina megállításához bő két hónap kellett, de a brit valuta március előtti árfolyamát már nem lehet visszaállítani. Persze a „fontdráma” nemcsak a nemzetközi spekuláció eredménye volt, hanem abban nagy szerepet játszott a gyenge lábakon álló angol gazdaság, valamint az elmúlt évek rekordinflációja is.

A font árfolyamának zuhanása és 1,77 dollár körül várható stabilizálódása Healey pénzügyminiszter szerint kettős hatással van a brit gazdasági életre.

Először: várhatóan megnövekszik az export — a brit áru ugyanis most olcsó az importöröknek — és ez a kereskedelmi mérleg javulását eredményezheti. Ugyanakkor megdrágul az import, ami viszont — lévén Nagy-Britannia jelentős importőr — negatív hatással lesz a dolgozó tömegek életszínvonalára.

Másodszor: mivel a font iránti bizalom a mélypontján van, felgyorsul a fonttartalékok kivonása és átváltása erősebb pénzekre. Ráadásul az olajtermelő arab államok petrodolláraikat ezentúl nem fontszámlán fogják tartani többnyire, hanem inkább dollárban. Ez persze beláthatatlan következményekkel járhat az angol fizetési mérlegre, amely hagyományosan többletet nem kis mértékben a fontbetéteknek köszönhette.

A font körüli vihar ismételt megmutatta a tőkés pénzügyi rendszer törékeny voltát, bár most még siker koronázta a mentőakciót, sikerült betönni a jókora repedést. A font most jó időre bekerült a gyenge valuták sorába, s az angolok megint szegényebbek lettek egy illúzióval.

GONDA GYÖRGY—
LÖRINCZE PÉTER

Dzsiddában, Kairóban, valahol az arab világban vagy egyelőre sehol sem találkoznak Egyiptom és Szíria magas szintű képviselői — a bő választékot kínáló felsorolás újabb kérdőjele a Közel-Kelet zűrzavaros diplomáciájának. Kairó és Damaszkusz viszonyának alakulása sajátos mellékterméke a libanoni válságnak s a két közvetlenül érdekelt ország mellett van egy harmadik főszereplője is: Szaúd-Arábia személyében.

Hosszú tengely

Az előzmények június utolsó hetére nyúlnak vissza, amikor Rijadban, Szaúd-Arábia hivatalos fővárosában négyes kormányfői értekezletet tartottak Egyiptom, Szíria, Kuvait s a vendéglátók részvételével. A kétnapos megbeszélésen — erőteljes szaúd-arábiai közvetítéssel és enyhébb kuvaiti asz-szisztálással — megtörtént a békülés: bejelentették a tíz hónapja tartó egyiptomi-szíriai viszály rendezését. Olyannyira, hogy közös katonai-politikai bizottságot alakítottak a két külügyminiszter vezetésével. A feladatok összehangolására — s idézzük a közleményt — „...az igazságos közel-keleti rendezés érdekében kifejtendő akciók irányítására.” Elhatározták, hogy szaúd-arábiai pályán, Dzsiddában, Szadat—Asszad csúcstalálkozót tartanak s felvették ismét a diplomáciai kapcsolatokat, amelyek június elején, a Libanonban végrehajtott szír katonai mozdulatok következtében szakadtak meg.

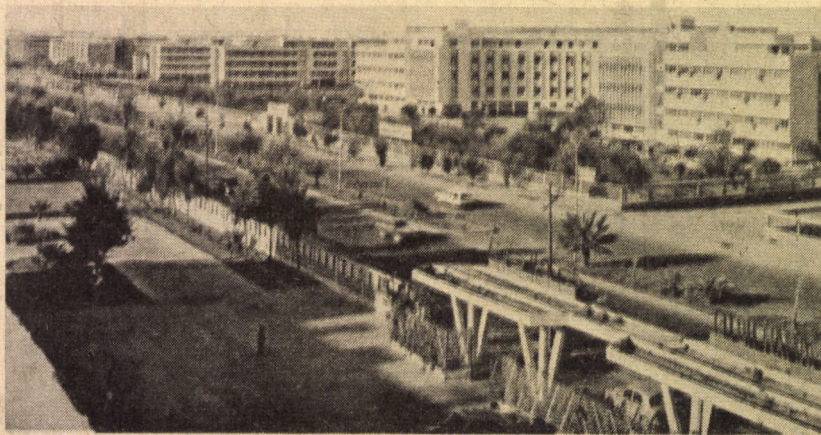
A jelentések természetesen nem szóltak arról, hogy milyen alapon és milyen feltételekkel történt az egymásra találás, pedig csak ezeknek tudatában lehetne hiteles értékelést adni. Igaz, Szaúd-Arábia szerepe és közreműködése önmagában is kulcsot jelent. Közismert tény, hogy jelentős gazdasági erejével, segély- és hitelígéreteivel, jobboldali irányzatokat próbál élesíteni és erősíteni az arab világban. Mindenekelőtt az Arab-félsziget kisebb államai és olajsejtségei felett kívánja a patrónus szerepét betölteni; megkísérli befolyása alá vonni a két Jement; s végső célként szívesen formálna meg egy olyan Rijad—Damaszkusz—Kairó tengelyt, amely a szaúd-arab és az „áthangolódott” egyiptomi politika kettős ráhatásában gyengítené Szíria antiimperialista kötelkeket. Nem titok, hogy a nyugati hatalmak, s főként az Egyesült Államok támogatják saját elképzeléseiknek szaúd-arab áttétellel történő megvalósítását.

Csak hogy a nagy kérdés: mennyiben lehet az újabb békülést tartósnak tekinteni? A közel-keleti tapasztalatok arra megtanítottak, milyen kockázatos politikai előrejelzést adni erre a térségre. Ezért a múlt tényeit sorakoztatjuk fel; jól mutatják az egyiptomi-szíriai viszony politikai barométerének gyakori és hirtelen változásait.

Nem egészen két évtized történetében tallozva: 1958. február 21-én, az akkori szíriai népszavazáson 1 312 859 szavazatot adtak le az Egyiptommal tervezett unió mellett és csak 139-et ellene. Az unióban, amelynek során Szíria az Egyesült Arab Köztársaság déli tartományja lett, a szíriai uralkodó réteg a belső balratolódással kívánt biztosítékokat szerezni, s kihasználta a tömegek pánarab-nacionalista érzéseit. Három és fél esztendő múltán, a reményeiben csalódott lakosság többségének lelkes helyeslése közepette, a szíriai hadsereg fellázadt, különvá-

lasi puccsot hajtott végre, s az EAK alkotóelemeire esett szét.

Miután 1963 tavaszán baathista hatalomátvétel zajlott le Bagdadban és Damaszkuszban, 1963. április 17-én kikiáltották a második Egyesült Arab Köztársaságot. Aláírták Egyiptom, Szíria és Irak 32 oldalas egységokmányát, felvonták a közös zászlót és pályázatot hirdettek a himnuszra. Kilencvennyolc nap elteltével felmondták a szerződést s a hármas szövetségen belül, minden lehetséges felállásban, kétoldalú viszályok bontakoztak ki. 1964 januárjában, amikor Nasszer kezdeményezésére a kairói

RIJAD, A SZAÚD-ARÁBIAI FŐVÁROS EGYIK UTCAJA
Nem tartoznak az unalmas államközi kapcsolatok közé

Hilton-szállóban megrendezték az első arab csúcsertekezletet, a feszültség némileg csökkent. A napirenden ugyanis a Jordán folyó vizének felhasználása szerepelt, s Egyiptom támogatta a közvetlenül érdekelt Szíriát. A két ország kapcsolatai azonban hamarosan ismét visszaesnek, s a hullámszerű folytatódik 1967 májusáig. (Az egyiptomi titkosszolgálat akkor olyan értesüléseket szerez, hogy Izrael május 17-re tervez egy „X napot”, vagyis Szíria-ellenes támadást. Ez hozza működésbe a kairói diplomáciai és katonai gépezetet, mozgósítás történik, az ENSZ-csapatok visszavonását kérik, létrejön az akabai bloká.) Újból békülés, az Arab Liga hosszú idő után egyhangú határozatot hoz. A hatnapos háborúban Egyiptom és Szíria együtt harcol, de egyeztetett haditervek nélkül, s a katonai vereség következtében mindkét ország jelentős területei izraeli megszállás alá kerülnek. A háború után megint sűrűlődsök jelentkeznek, Szíria nem kíván részt venni a khartúmi csúcsertekezleten s nincs szinkronban Egyiptommal a különböző ENSZ-döntések megítélésében.

Szövetségek futószalagon

Lassan ismét kedvezőre fordul a barométer s amikor — már Nasszer halála után, Szadat elnöksége idején — Egyiptom új egységtervekkel áll elő, Damaszkusz határozott érdeklődést mutat. (Eredetileg 1970 őszén Egyiptom, Líbia és Szudán között jön létre föderációs megállapodás, ám nem sokkal az ünnepélyes elvi nyilatkozat meghirdetése után, Szudán kiválik. Szíria „beugrik” helyette s 1971 áprilisában egyiptomi-libíai-szíriai részvétellel hívják életre az Arab Köztársaságok Szövetségét. Közös parlamenttel, de igen laza formák között. Megromlik a viszony, amikor Egyiptom és Líbia külön kötelezettséget vállal az 1973. szeptember elsején történő egyesülésre, csak

Arab-Kelet

Békétlen békülők

Zászló és himnusz

A közvetítő céljai

több ízben érdekeltségét nyilvánította a genfi tanácskozás folytatására. A csapatszétválasztás, az ENSZ-ütközőzóna beiktatása később szíriai-izraeli viszonylatban is megtörtént, de egybehangzó értekelés szerint Damaszkusznak sikerült sokkal kedvezőbb körülményeket és feltételeket biztosítani. A szíriai vezetés ehhez meszeszemenő szolidaritást élvezett a szocialista közösség, a haladó arab államok, a békeszerető közvélemény részéről.

Libanon körül

Következett az újabb fejezet: a második csapatszétválasztási egyezkedés, a Sínai-megállapodás, amely szorosan kötődött Kairó nyugati nyitásához, új bel- és külpolitikai magatartásához is. Az antiimperialista arab ügy szempontjából károsnak tartott szerződést Szíria határozottan bírálta és elvetette, így 1975 szeptemberétől csaknem a fagypontra körül mozgott a két ország viszonyát jelző higanyszál. A libanoni polgárháborúban Szíria a hazafias erőket és a palesztinai ellenállást pártfogolta, míg Kairó nem titkolta rokonszenvét a keresztény jobboldallal. De amikor a szíriai álláspont kevésbé egyértelművé vált, Egyiptom megint engedélyezte a PFSZ korábban betiltott rádióadóinak működését, nyilatkozatokat tett közzé a palesztinaiak mellett, sőt a szélesebb körű szíriai csapatmozdulatok hírére diplomáciai kapcsolatait is megszakította a másik arab országgal. Húsz nap múlva azonban Szalem egyiptomi és Ajubi szíriai miniszterelnök találkozik Szaúd-Arábia fővárosában s váratlanul minden rendben jön. (A nyugati sajtó kommentárjai szerint a szaúd-arábiai közvetítés azért volt olyan rendkívül fontos, mert a két ország esetében sajátos elmentmondást képezett a felgyülemlett bizalmatlanság, illetve a libanoni válságban egymáshoz tulajdonképpen közelítő állásfoglalás.)

S már várták a Szadat—Asszad találkozót Dzsiddában, amikor rövid hír jelent meg az Al Ahrám hasábjain, hogy Kairóban, a külügyminiszterek értekeznek majd. Vagy — tegyük hozzá — máshol máskor mások, esetleg sehol senki. Mert Kairó és Damaszkusz mozgalmass viszonylati igazán nem tartoznak az unalmas államközi kapcsolatok közé, amint e rövid tényössze is bizonyíthatja. A teljesség minden igénye nélkül, hiszen valamennyi viszály és békülés felsorakoztatására nem cikk, hanem könyv válna szükségessé.

RETYI ERVIN

Az európai KGST-országok jelenlegi ötéves tervcélkitűzéseinek megvalósításához — többek között — jelentős mennyiségű energia és nyersanyag szükséges. A készletek egyenlőtlen területi megoszlása következtében a növekvő igények kielégítése ma már csak nemzetközi összefogással lehetséges, ezért az 1980-ig terjedő tervperiódusban előtérbe kerül a közös objektumok létrehozása.

Történelmi kényszer

A közös beruházások szükségességéhez nem férhet kétség, hiszen ha csak az energiaigények várható növekedését nézzük, már akkor világossá válik az ugrásszerű emelkedés. 1975-ben a KGST-államok — a Szovjetuniót nem számítva — energiaigénye kétszerese volt az 1960. évinek és egységes fűtőanyagértékben számolva elérte az 580 millió tonnát. Számítások szerint ez a mennyiség 1980-ra 780 millió, 1990-re pedig 1 milliárd tonna körül lesz. Bár a közös objektumok építése — amely az együttműködés magasabb szintre való emelését jelzi — elsősorban most került előtérbe, de a KGST korábbi történelmében is találhatók már példák az ilyen jellegű sokoldalú tevékenységre.

Az ötvenes években kezdték meg a KGST-országok az egységes villamosenergia-rendszer kiépítését, amely összekapcsolta a tagállamok energiahálózatát. A rendszer erőművi kapacitása 1962-ben 25 ezer, 1971-ben pedig már 44 ezer megawatt volt. Az energiaellátásban kibontakozó integráció egy másik fontos állomása volt a Barátság kőolajvezeték megépítése a 60-as években, s a fokozódó kőolajigények következtében már épül a Barátság—2 vezetékrendszer. A „Testvériség” és az „Északi fény” elnevezésű vezetékrendszer a szocialista országok földgázellátását szolgálja. Már eddig is számos két és több országot összekötő energia- és vezetékrendszer építettek a szocialista gazdasági integráció tagországai, a jelenleg megvalósítás alatt állók azonban minden eddigit felülmúlnak.

A Szovjetunió területén hatalmas, eddig ki nem aknázott energia- és nyersanyagkészletek vannak a föld mélyén, amelyek feltárását az érdekelt KGST-országok együttesen végzik. A tervkoordinációk során igény és lehetőség mutatkozott a kitermelés közös fejlesztéssel történő megoldására. A KGST tavalyi 29. ülészakán ajánlástervezetet fogadtak el a sokoldalú integrációs feladatokról. Ennek egyik súlyponti kérdése a közös létesítmények építése az egyes nemzetgazdasági ágazatok továbbfejlesztésére és biztonságos anyagellátására érdekében.

Bulgária, Csehszlovákia, Lengyelország, Magyarország, az NDK és Románia kormányfői 1973-ban, a KGST prágai ülészakán határozták el, hogy részt vesznek a orenburgi földgázlelőhely kiaknázásában és megépítik a Szovjetunió nyugati határáig húzódó vezetékét, valamint az üzemeltető berendezéseket. Az érdekelték 1974-ben írták alá Szófiában az egyezményt a munkálatakról, amelyek befejezési határideje 1978. harmadik negyedéve. A megállapodás értelmében az orenburgi földgázvezeték feltárását, üzembe helyezését és a földgázélektromos kombinát építését a Szovjetunió végzi, míg a csaknem 3000 kilométer hosszú vezeték lefektetését szakaszonként a többi ország vállalta saját pénzügyi esz-

közével, munkaerővel és gépekkel. (Magyarország az országhatárhoz legközelebb eső szakasz építését végzi, ugyanakkor három kompresszorállomást állít fel, s egyúttal lakóépületeket is épít az állomások körzetében.)

Az építő szocialista országok megközelítően azonos nagyságú beruházásokkal vesznek részt az Orenburg és Ungvár között húzódó földgázvezeték építésében. (Románia a tényleges vezetéképítésben nem kapcsolódik be, azonban közreműködik a gázélektromos tisztítóüzem létesítésében, s tőkés devizát bocsát rendelkezésre az importgépek beszerzéséhez.) A gi-

GÁZVEZETÉKCSÖVEK FEKTETÉSE

A befejezési határidő 1978 harmadik negyedéve

gantikus méretű építkezés tehát 1978-ban fejeződik be. Addig mintegy kétmillió tonna (!) csaknem másfél méter átmérőjű csővezetékkel kell lefektetni, 22 kompresszorállomást kell felépíteni. A tervek szerint a vezetékbe 100 ezer tonna betont és hatalmas mennyiségű szigetelőanyagot építenek be. Érthető módon a vezeték építése az egész világon nagy érdeklődést vált ki, hiszen ilyen méretű munkálatok világszerte is ritkák, a szocialista országok együttműködésében pedig nem is volt eddig példa rá.

Elkészülte után az óriásvezeték évi 24 milliárd köbméter gázt szállít majd: a Szovjetunió ebből saját céljaira 9 milliárdot használ majd fel, míg a többi ország évente összesen 15 milliárd köbmétert importál. (1979-től kezdve ebből a mennyiségből hazánk 2,8 milliárd köbméterrel részesedik.) E nagyszabású vállalkozás elkészülte után a Szovjetunió 12 éven át földgázszállítással törleszti az építésben részt vevő országok beruházásait.

Cellulóz, vasérc, villamosság

Az orenburgi munkálatokkal párhuzamosan folyik egy másik földgázvezeték-rendszer építése is, a Testvériség vezetéké. Ennek első szakasza tavaly óta Magyarországra továbbít földgázt, de az elkövetkező években további szakaszokkal bővül a rendszer.

Kétségtelen, hogy az európai KGST-országok legnagyobb együttes vállalkozása 1975 és 80 között az orenburgi magisztrális vezeték és „tartozékainak” felépítése. De ezzel nem merül ki a sokirányú

KGST

Orenburg és társai

Közös beruházások révén

Minőségi fejlődés

kerül majd sor a tervidőszak végén a Szovjetunió európai területének északi részén elterülő kincsgazdag foszforbánya kiaknázására, Karatauban pedig sárgafoszforgyár létesül. Évi 500 ezer tonna azbeszttet fog adni a Kiembajevben létesülő azbesztkombinát, s ennek a mennyiségnek a nagy részét a beruházásban közreműködő szocialista országok kapják majd.

Vastartalmú nyersanyagok és ferroötvözetek előállítására hoznak létre kapacitást a szocialista országok a vasérctermelésről jól ismert Krivoj Rogban, a Szovjetunió európai területén.

A KGST nem európai tagjai is bekapcsolódnak a nyersanyagtermelés és ellátás területén egyre inkább kibontakozó sokoldalú együttműködésbe. Mongóliában szocialista együttműködéssel valósul meg az erdeneti rézbánya kiaknázása és hasznosítása. Kuba a világ egyik legnagyobb nikkelkészletével rendelkezik. A többi KGST-ország közreműködik a készletek feltárásában, a bányászatban, valamint a feldolgozásban.

A „raktár” haszna

A szocialista országok új ötéves tervai a minőségi jegyében születnek. A minőségi továbbhaladás azonban csak a fokozódó energia- és nyersanyag igények kielégítésével valósítható meg maradéktalanul. Ma, amikor a fűtő- és nyersanyagok ára a világpiacra az árrobbanás következtében a korábbiakkal jóval magasabb — több esetben megötszöröződtek egy-két év alatt az árak —, a szocialista közösség számára szinte felmérhetetlen előnyökkel jár a közös beruházások következtében bővülő „nyersanyagraktár”. Nem kell tartani a szállítások bizonytalanságától, a konjunkturális ár-ingadozásoktól, s nem utolsósorban a nemzetközi spekuláció manővereitől.

A közös beruházások megkezdésével a szocialista gazdasági integráció új, fejlettebb szakaszába lépett a komplex program megvalósításának útján. Az elkövetkező évtizedben várhatóan tovább mélyül az együttműködés az energetika és a nyersanyagok területén, s a jövő útja a mostanihoz hasonló erőforrás-egyesítések számának gyarapodása lesz. A közös beruházások, az együttes munkálatok ugyanis előnyösek a szocialista nemzetgazdaságok számára, s egyúttal mélyítik, sokoldalúvá teszik az integrációs folyamatot.

GONDA GYÖRGY—
LŐRINCZE PÉTER

„Mint levéla viharban”

Francia hadifoglyok hazánkban Bakonyiak párizsi fodrásai

Nem a második világháborúban kerültek először francia katonák tömegesen Magyarországra. A nagy forradalom alatt ezrével hozták ide a hadifoglyokat, többek közt dunai tutajokon, s a beteg franciák százával pusztultak el. Később sokat őriztek a hírhedt Neugebäudeban. A haladó szellemű magyarok örömmel üdvözölték őket. Szentmarjay, kit később Martinoviccsal együtt lefejeztek, ölletgette őket, háromszínű kokárdát kért tőlük, amelyet csak akkor mutatott meg a barátainak, ha letérdelve megcsókolták. 1794. augusztus 10-én, a francia köztársaság kikiáltásának második évfordulóján, a foglyok hazafias ünnepséget rendeztek börtönkaszárnyájukban és a Ça irát énekelték.

Körülbelül ezren

Az első világháborúban a franciákat, a többi ellenséges ország polgáraival együtt, Aszódon internálták, de csak azokat, akik átutazóban voltak; a régóta itt tartózkodók, a hadművelési területek kivételével szabadon mozoghattak az egész országban. Az aszódiai színdarabokat adták elő, megtarthatták a francia nemzeti ünnepet — nem úgy, mint a franciaországi magyarok, akiknek szomorú sorsa Kuncz Fekete kolostorból ismeretes.

A második világháborúban már a „furcsa háború” idején elkezdődött a francia hadifoglyok szállingózása (az első ismert eset 1940 novemberére nyúlik vissza!), de komolyabb méreteket csak Franciaország összeomlása után öltött, miután a náciik másfél millió francia foglyot hurcoltak táborba. „A németországi francia hadifoglyok készülék nélküli híradója rögtön szétszűrőzött — írta Illyés Gyula —: a Magyarországra szöktek biztonságban vannak, nem szolgáltatják ki őket. A németek jelentékeny táborokat tartottak keleti határainkon, Magyarországtól szinte kőhajításnyira. A szökevények nem csupán biztonságba érkeztek: egy olyan együttérzésbe, amely — most már országosan — boldog volt, hogy kifejeződhet. Az ezrével átjutott foglyoknak volt ugyan központi helyük, de szabadon járhattak, munkát vállalhattak. Bakonyi parasztmenyecskék egészséges humorral emlékeznek, mikor hajukat párizsi fodrásznakon mesterművészei bodorították.”

Illyés színes visszapillantása hiteles, csupán az „ezrével” túlzás, helyette inkább a „százával” lenne helyes. Teljesen pontos adataink ugyan nincsenek, de az a két kutató (Boros Zsuzsa és Lagzi Ist-

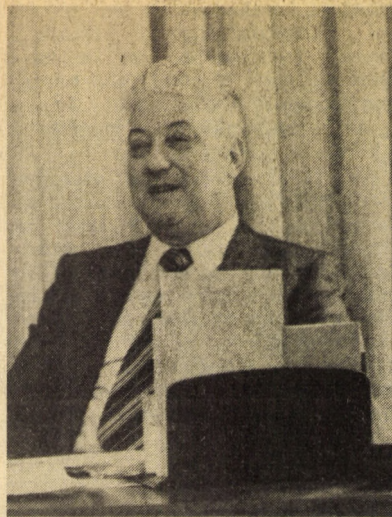
ván), akik eddig behatóbban foglalkoztak a kérdéssel, maximális létszámukat 7—800-ra, illetve körülbelül 1000-re teszik. Ismeretes, hogy a két ország sosem volt hadiállapotban, s bár a háború folyamán a magyar kormányzatra egyre erősebb német nyomás nehezedett, az ország megszállásáig az ide menekült francia katonák helyzete elég kedvező volt, és még 1944. március 19. után is sokkal könnyebben vészeltették át az egyre fenyegetőbb eseményeket, mint sok százezer magyar állampolgár, akiket faji vagy politikai okokból üldöztek...

A tömeges szökés már 1941-ben elkezdődött, és sem a Jugoszlávia elleni támadásban való magyar részvétel, sem a június 27-i hadüzenet a Szovjetunióknak, nem csökkentette a menekültek számát. A német táborokban röpcédulákat terjesztettek, amelyek még a menekülés pontos útvonalát is feltüntették. 1942-ben számuk elérte a 600-at, s a korábban a selypi lengyel menekülttáborban elhelyezett franciákat októbertől kezdve Balatonbogláron helyezték el; ez azonban csak névleg volt tábor, valójában két szállodában laktak. Laktak? „Nyaraltak.” Mint az egyik „internált” írta: a Savoyban „az ételeket kis asztaloknál, fehér kesztyűs pincérek szolgálták fel” (Louis Bargès: Amis inconnus, impressions d'un prisonnier de guerre, 1947). Daróczy főhadnagy, a táborparancsnok (civilben franciatanár) mindent megtett, hogy jó dolguk legyen.

Ünnep a Balaton partján

Igy kerülhetett sor a nevezetes 1943. július 14-i ünnepségre, amikor a franciák díszszemlét tartottak, a belügyminisztérium IX. osztályának vezetője (dr. Antall József, a későbbi újjáépítésügyi miniszter), a honvédelmi minisztérium 21. osztályának vezetője (Baló Zoltán ezredes), H. Slawik, a lengyel menekültek bizottságának elnöke és A. Rotta pápai nuncius jelenlétében. „Ez az emlékezetes felvonulás — írta Pasuth László az Új Magyarországból — ... szívfájdítóan szép volt, ahogy a Marseillaise hangjai mellett, zászló alatt dörgő léptekkel elvonultak a... francia századok.” A. Hallier ezredes, katonai attasé szökött a németek felvonulójához. Kijelentette: „Köszönjük Magyarországnak, hogy távol hazánktól megtarthattuk a francia nép legnagyobb szabadságünnepét.”

A történelem egyik legparadoxabb eseménye volt ez a parádé: az egész Európára ráterpeszkedő náci fenevad árnyékában, a németekkel szövetséges, de a nyugatiakra kacsingató magyar kormány képviselői jelenlétében a vichy kormány katonai attaséja a Bastille bevételét ünnepli és a

PIERRE GODEFROY
Együtt raboskodott

belügyminisztérium osztályvezetője is buzdító beszédet intéz az „internáltakhoz”!

Közben egyre több francia menekült Magyarországra. Az ausztriai XVII/a számú tiszti táborból például egyszerre 240 fogoly szökött át, miután 80 méteres föld alatti folyosót vajt. Mind többen jöttek a lengyelországi büntetőtáborokból is, a Kárpátokon keresztül. A franciákat rövid komáromi várófogás után Boglára irányították, de az itteni „tábor” kezdett kiürülni, mert bármilyen jó dolguk volt is, a menekültek igyekeztek munkát vállalni.

Ez szerfelett könnyű dolognak bizonyult, hisz valóságos versengés indult meg értük. Nagy volt a munkaerőhiány, s különben is a munkaadók megbecsülték az ügyes francia munkásokat, akik ugyanannyi bért kaptak, mint a magyarok és a társadalombiztosítást is élvezték. Szabadon választhatták meg a munkahelyüket, a Honvédelmi Minisztérium illetékeseivel és a francia követséggel egyetértésben. 1944 januárjában 680 francia helyezkedett el, 70 a mezőgazdaságban, 459 az iparban (köztük 80 tiszt), 151 pedig egyéb helyen. Ekkor Bogláron már csak 122 francia maradt. Még üdülési lehetőségük is volt: Hallier kérésére a magyar hatóságok több ízben megengedték, hogy a menekültek Erdélybe vagy a Felvidékre menjenek síelni (ami olykor persze csak ürügy volt, mert tovább szöktek Romániába, vagy beálltak a partizánok közé...)

Természetesen mindez nem ment ilyen egyszerűen, a magyar hatóságok az események fejlődése, a vezető tisztviselők politikai felfogása szerint kezelték a menekültek ügyeit, s közben állandóan ki kellett védeniük a németek ellenintézkedéseit. Bár 1944 márciusában, a náci lerohanás után gyökeresen megváltozott a helyzet, és mintegy 100 franciát tartóztattak, az illetékes magyar vezetők még mindig elég eredményesen tudták védeni őket.

Dr. Antallt ugyan a németek letartóztatták, de utóda (Pintér Viktor) tovább folyósította a napidíjakat a franciáknak, és támogatta őket Utassy Lóránd ezredes is, aki korábban Londonban, illetve Washingtonban volt katonai attasé (később Sopronkőhidára, majd Németországba hurcolták). Sok francia kapott hamis igazolványt a magyaroktól, illetve a követségtől, amelyekkel meghúzódtak vidéken vagy Szlovákiába mehettek, ahol beálltak partizánoknak. Ilyen papírokat adott nekik François Gachot, a követség helyettes sajtóattaséja is.

A menekültek sokat tettek a ma-

gyar-francia kulturális kapcsolatokért. Nemcsak azzal, hogy nyelvelkéket adtak. Többen állást vállaltak a gödöllői francia nyelvű gimnáziumban, amelynek igazgatója Gábriel Asztrik, aki jelenleg az indianai Notre Dame egyetemen dolgozik és az idén kapta meg Giscard d'Estaing elnöktől a becsületrendet, tevékenyen segítette őket. A liceum értesítőjébe Serrat, Bargès, Braun és Plantier tanárok cikket írtak. Több francia dolgozott az Eötvös Kollégiumban, a Teleki Intézetben, a kolozsvári egyetemen és fordítottak a Nouvelle Revue de Hongrie, illetve a Revue d'Histoire Comparée című folyóiratokba, hiszen az ide szököttek közt nemcsak tanárok voltak, mint Paul Lemaire, ki Bogláron könyvelőként dolgozott és a háború után az Amicale des Prisonniers de guerre français en Hongrie elnöke lett, hanem hírlapírók is, például Jean Tomasi, aki a háború előtt E. Buré L'Ordre című antifasiszta napilapjába írt. Jean Boussaguet Balogh József oldalán, aki később Dachauban pusztult el, a Nouvelle Revue de Hongrie olvasószerkesztője lett.

„Botcsinálta doktor”

A franciák közművelődési tevékenységének szép fejezete a színtársulat működése, mely 1943 nyarán alakult az említett P. Lemaire vezetésével. A próbák Durand kisasszony (a követség titkárnője) lakásán folytak. A férfi szereplők franciák voltak, a nők pedig természetesen magyarok. A választás Molière „Botcsinálta doktor”-ára esett, amelyet nagy sikerrel adtak elő a fővárosban, a gödöllői liceumban, Székesfehérvárott, Bogláron és Kassán. A boglári táborban hangversenyeket és sportmérkőzéseket is rendeztek.

A mintegy ezernyi francia közt természetesen az egész politikai színpék minden árnyalata (kivéve a fasisztákat) megvolt, de elképzeléseik a háború sodrása szerint változtak, azaz egyre inkább az aktív ellenállás felé tolódtak. Az átszököttek egy része, kik még Magyarország hadbalépése előtt érkeztek, igyekezett azonnal továbbjutni a Balkán felé és folytatni a fegyveres harcot. Így ment át egy Roquemont nevű zászlós hamis diplomáciai megbízólevéllel Titóhoz, két százados társaságában. Később többen Erdélyen át igyekeztek De Gaulle csapataihoz, miközben Budapestet is megalkult a De Gaulle-bizottság, szövetségben a magyar ellenállókkal. A francia ellenállók Ortutay Gyulával, Boldizsár Ivánnal, Benda Kálmánnal, Kosáry Domokossal tartották a kapcsolatot.

A legjelentősebb azonban a franciák felvidéki fegyveres harca volt. Téves Boros Zsuzsa megálgapítása a Történelmi Szemlében, mely szerint „22 francia vett részt a felvidéki partizánharcokban”. A pozsonyi Új Szóban 1956. augusztus 17-én megjelent cikk szerint („Strečno alatt harcoltak, hogy megbosszulják Oradourt”): „a Szlovák Nemzeti Felkelés idején 250 francia harcolt, akik közül 107 elesett.” Strečnoánál egyébként 1956-ban emlékművet avattak fel a francia hősök tiszteletére. Michel de La Roncière főhadnagy előbb a jugoszláv partizánokkal keresett kapcsolatot, de mikor ez nem sikerült, északra ment, és a Kárpátokban harcolókkal vette fel a kapcsolatot. Az első francia osztag még a felkelés előtt, augusztus 10-én alakult meg. Augusztus végén, felbuzdulva a párizsi fel-

Egy évig tartó előkészület után kezdődtek meg Brüsszelben Görögország és a Közös Piac között a csatlakozási tárgyalások. 1975 nyarán ugyanis Görögország memorandumot juttatott el a Kilencekhez, amely megállapította: „A görög gazdaság fejlődése lehetővé teszi, hogy fontolóra vegyünk országunk csatlakozását a közösséghez a nem túl távoli jövőben.” A csatlakozási kérelem benyújtásával új szakasz kezdődött a mediterrán ország és az Európai Gazdasági Közösség nem zavartalan kapcsolataiban.

Görögország 1962-ben társulási szerződést írt alá az akkori Hatokkal, amely előírta, hogy az ország 12 év alatt vámunióra, további 10 év alatt pedig teljes gazdasági unióra lép a Közös Piacca. Eszerint Görögország már 1984-ben válhatna a nyugat-európai gazdasági integráció teljes jogú tagjává, amennyiben gazdasága utóléri a tagországok fejlettségi szintjét. (Ugyancsak a hatvanas évek elején, 1964-ben Törökországgal is hasonló megállapodást kötött a Hatokkal.)

Szakaszos kapcsolat

1968 júliusa óta a görög ipari termékek a megállapodás értelmében teljes vámentességet élveznek a Közös Piacban. Időközben azonban hét éven keresztül fagypontra voltak a görög-közös piaci gazdasági kapcsolatok. 1967 áprilisában — a junta hatalomra jutásának évében — ugyanis a Közös Piac gyakorlatilag befagyasztotta a társulást és csak az ezredesek uralmának bukása után, 1974-ben normalizálódott a kapcsolat.

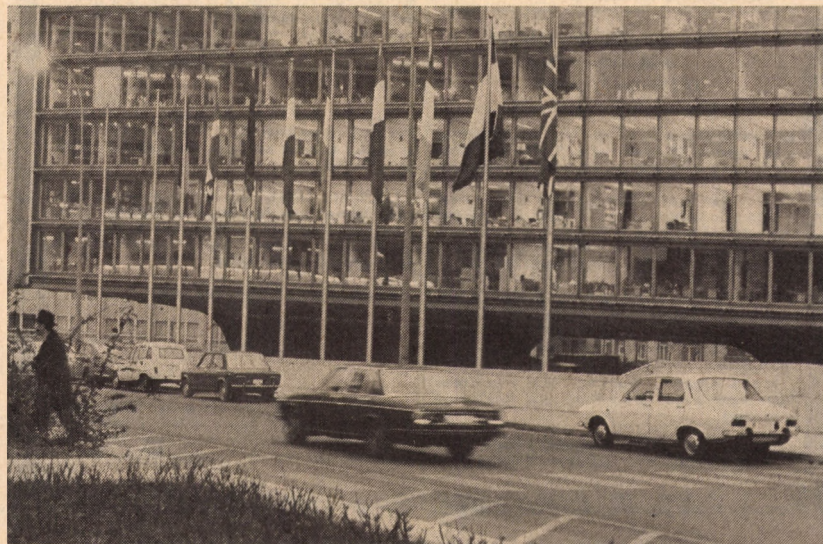
Ekkor már a Kilenceknek is érdekében állt a gazdasági és politikai szálak szorosabbra fűzése a dél-európai országokkal, hiszen fontos szerep várt rájuk az újonnan kidolgozott úgynevezett mediterrán politikában. A Közös Piac nem is titkolt szándéka, hogy gazdasági és nem utolsósorban politikai befolyásának kiterjesztésével szilárd pozícióra akar szert tenni Európa déli részén. Görögország részéről a kapcsolatok „felmelegítése”, valamint a csatlakozási kérelem benyújtása bizonyos fokú politikai előrelépést is jelentett, s nem kétséges, hogy a belépési szándék idő előtti bejelentésének jószerezivel politikai indíttékai is voltak.

A görög csatlakozási kérelem tárgyalására Brüsszel még tavaly nyáron bizottságot hozott létre, amelynek feladata a tárgyalások folytatásán kívül a csatlakozás feltételeinek a kidolgozása volt. Görögország belépési szándéka ugyanis igen sok és bonyolult kérdést vet fel, bizonyos fókig hatással lehet az Európai Gazdasági Közösség jövőjére is. Az elmúlt egy évben éppen ezért számos igen heves vita zajlott le a tagországok között a görög csatlakozási kérelem elbírálásával kapcsolatban, és csak hosszas huzavona után sikerült látszólag egységes álláspontot kialakítani.

A görög nemzetgazdaság fejlettségi színvonalát — az elmúlt években végbement változások ellenére — messze elmarad a közös piaci átlagtól, tehát, ahogy korábban Brüsszelben állították, „még nem érett meg a csatlakozásra”. Az elmúlt évek tőkés gazdasági recessziója súlyosan érintette a döntően agrárjellegű országot. Talvaly a gazdasági növekedés nem érte el a 3 százalékot, az infláció 17 százalékkal volt magasabb az előző évinél, a fizetési mérleg hiánya 1,2 milliárd dollár volt.

A vendégmunkások tömeges hazatérése következtében tovább emelkedett az amúgy is magas munkanélküliség. (Érdeemes megjegyezni, hogy az utóbbi években — a ciprusi konfliktus következtében — jelentősen megnövekedtek az ország hadikiadásai, tavaly a költségvetés 24 százalékát fordították fegyverkezésre.)

Az ország ipara nagyon lassan fejlődik, s az elkövetkező években nem várható lényeges változás a gazdaságszerkezetben. Néhány közös piaci ország az ipar viszonylagos elmaradottsága miatt nem tartja még időszerűnek a csatlakozást, az ipar „felhozása”

BRÜSSEL: A KÖZÖS PIAC SZÉKHÁZÁNAK ABLAKSORA
Nyugat-Európának nincsenek nélkülözhető milliárdjai

ugyanis a Közös Piacnak szerény számítások szerint egymilliárd dollárjába kerülne. A jelenlegi gazdasági helyzetben pedig Nyugat-Európának nincsenek nélkülözhető milliárdjai.

A fejlett görög mezőgazdaság is ellenkezést váltott ki, elsősorban Franciaország és Olaszország részéről. A görög bor, zöldség, gyümölcs, olívaolaj komoly versenytársa lehet a franciának és az olaszoknak. A görög konkurrencia ugyanakkor veszélyeztetheti a sokat bírált és reformra váró közös mezőgazdasági rendtartást. Mindenesetre a mezőgazdaság az a pont, ahol az elkövetkező években jelentős nézeteltérésekre és hosszú alkudozásokra lehet számítani a görög csatlakozási feltételekkel kapcsolatban.

Athén a csatlakozási kérelem benyújtásakor azt remélte, hogy az évtized végre teljes jogú tagja lehet a Közös Piacnak. A tagországok előzetes egyeztető megbeszélésein azonban világossá vált: a Kilencek túl korainak tartják 1980-at. Az év elején úgy határoztak, hogy Görögország esetében is — akárcsak a brit, a dán és az ír csatlakozás idején — alkalmazkodik majd az átmeneti „türelmi” időszakot. Az átmeneti periódus — általában 5 év — lehetőséget biztosít a harmonizálásra a gazdaság, a vám- és jogrendszer stb. területén. További előnye, hogy a csatlakozó ország fokozatosan válik teljes jogú taggá, az átmenet így simábbnak tűnik.

Várakozók a kapunál

A csatlakozási kérelem számos, nem várt problémát vetett fel a Közös Piacban belül. Az angolok például attól tartanak, hogy az elmaradt görög területek fejlesztése csökkenti a regionális alap-

Közös Piac

Jönnek a görögök?

Érettségi vizsgálat

Politikai érdekek

tes, hogy a ciprusi válság és az égei tengeri olaj miatt Görögország és Törökország között jelentős ellentétek vannak. A görög csatlakozási szándék elfogadása esetén Törökország is minden biznnyal tagsáért folyamodna, s nem lehetne elutasítani, hiszen a görög példa precedenst teremthet. A Közös Piacnak viszont nem érdeke, hogy „házon belülivé” váljon a két ország ellentéte. Ezért szeretne mielőbbi megoldást látni a viszályban. Nyitott kérdés még az is, hogy a görög csatlakozás után esetlegesen jelentkező Törökországot — majd a többieket — miből és hogyan segítéyzik.

A török kártya

A görög csatlakozási szándék megannyi problémát von maga után szélesebb értelemben is, s Brüsszel még nem készült fel eme kérdések megválaszolására. Jelenleg csak egy dolog világos: a politikai érdekek az EGK további mediterrán terjeszkedését kívánják meg, de hogy ez miként realizálható gazdaságilag, egyelőre megválaszolatlan kérdés.

Ami Görögország és a Közös Piac jelenlegi gazdasági kapcsolatait illeti: a Kilencek a mediterrán ország legfontosabb kereskedelmi partnerei, az ország külkereskedelmének csaknem 50 százaléka az EGK-tagállamokkal bonyolódik le. Athént számos két- és több oldalú megállapodás fűzi a nyugat-európai integrációhoz, s ezt a tényt a görög kormánykörök már az integrálódás kezdeti jelének könyvelik el.

Bárminnyire is szeretné a Közös Piac politikai okoknál fogva mihamarabb soraiban tudni Görögországot, a gazdasági realitások a jelek szerint mégis felülkekedtek. A tárgyalások első fordulóján — amely egyébként inkább formai jellegű volt — a Közös Piac képviselője közölte, hogy Athén számára majd öt éves átmeneti időszakot biztosítanak. Görög vélemények szerint a hosszú és kemény alku várhatóan 1978 végén, 1979 elején lezárul, és talán 1980-ban kezdődik meg az átállási periódus. Az elkövetkező évek tárgyalási fordulóján nagyon heves viták várhatók a csatlakozás feltételeiről, hiszen a Kilencek között is számos véleménykülönbséget kell áthidalni a görög belépést illetően. Ahhoz azonban nem férhet kétség — ezt diktálják a mediterrán politika érdekei is —, hogy Görögország a nem túl távoli jövőben az Európai Gazdasági Közösség tizedik tagja lesz.

GONDA GYÖRGY—
LÖRINCZE PÉTER

Két tvr.

Még 1945-ben

Kilenc év

Nemrég jelent meg a Magyar Közlönyben az Elnöki Tanács 1976. évi 8. és 9. számú törvényerejű rendelete. Ezzel két igen fontos nemzetközi egyezményt iktattak be a magyar törvénytarba. Az egyezményeket az Egyesült Nemzetek Közgyűlése XXI. ülészakán, 1966. december 16-án fogadták el. Az egyiknek a címe: a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya, a másiké: a Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya. Az előbbi 1976. március 23-án, az utóbbi pedig 1976. január 3-án lépett hatályba. Hazánk kormánya mindkettőt egyszerre — ugyanúgy mint a többi európai szocialista ország — hatályba lépés előtt erősítette meg, ratifikálta.

A nemrég megjelent új magyar nemzetközi jogi tankönyv (szerzői dr. Haraszti György egyetemi tanár, dr. Herczegh Géza és dr. Nagy Károly egyetemi docensek) jogi és politikai szempontból egyaránt alapos részletességgel ismerteti e két nemzetközi egyezmény elfogadásának előzményeit és létrejöttének körülményeit. A két egyezmény létrejöttét visszanyúl az ENSZ megalakulására. Már az 1945-ben aláírt ENSZ-alapokmány több helyen hivatkozik ugyanis az alapvető emberi jogokra, amelyeknek pontos meghatározása és részletes szabályozása céljából az ENSZ közgyűlése 1946-ban létrehozta az Emberi Jogok Bizottságát. Ennek munkája eredményeként 1948-ban elkészült az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata, amelyet a közgyűlés még ugyanabban az évben ellenszavazat nélkül elfogadott. E deklaráció azonban csupán közgyűlési határozat maradt, mint ilyen nem kötelező erejű nemzetközi jogszabály.

Több, mint erkölcsi kódex

Am a deklaráció többet jelent erkölcsi kódexnél, mert az alapokmány kiegészítőjeként fogható fel, és mint az emberi jogok első részletes nemzetközi jogi leírása a későbbi, most hatályba lépett kodifikációnak is alapjául szolgált.

Mivel konkrét nemzetközi jogi kötelezettségek csak nemzetközi jogszabályból hárulhatnak az államokra, a deklaráció alapján az ENSZ közgyűlése 1952-ben határozatot hozott két egyezmény létrehozására, amelyek közül az egyik a polgári szabadságjogokat és a politikai jogokat, a másik egyezmény pedig a gazdasági, szociális és kulturális jogokat foglalja magában. Kereken tizennyolc évre volt szükség, amíg a közgyűlés a két egyezményt 1966. december 16-án New Yorkban 105 szavazattal, ellenszavazat nélkül elfogadta. Az egyezmények hatályba lépésére három

MAGYAR KÖZLÖNY

A MAGYAR NÉPKÖZTÁRSASÁG HIVATALOS LAPJA

<p>Budapest, 1976. április 22., csütörtök</p> <p>32. szám</p> <p>Ára: 2,50 Ft</p>	<p>TARTALOMJEGYZÉK</p> <p>1976. évi 8. tvr. 1976. évi 9. tvr.</p>	<p>Az Egyesült Nemzetek Közgyűlése XXI. ülészakán, 1966. december 16-án elfogadott Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya kihirdetéséről</p> <p>Az Egyesült Nemzetek Közgyűlése XXI. ülészakán, 1966. december 16-án elfogadott Gazdasági Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya kihirdetéséről</p>
--	--	--

I. Főcsoport

Törvényerejű rendeletek

A Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsának 1976. évi 8. számú törvényerejű rendelete

az Egyesült Nemzetek Közgyűlése XXI. ülészakán, 1966. december 16-án elfogadott Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya kihirdetéséről

(A Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa megérősítő okiratának letétbe helyezése az Egyesült Nemzetek Főtitkárnál 1974. január 17-én megtörtént. Az Egyezségokmány a 49. cikk 1. bekezdése értelmében 1976. március 23-án lépett hatályba.)

1. §. A Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa az Egyesült Nemzetek Közgyűlése XXI. ülészakán, 1966. december 16-án elfogadott Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányát e törvényerejű rendelettel kihirdeti.

2. §. A Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya hivatalos magyar fordítása a következő:

A POLGÁRI ÉS POLITIKAI JOGOK NEMZETKÖZI EGYEZSÉGOKMÁNYA

— énekmanu részesei által —

A HIVATALOS LAP A KÉT TÖRVÉNYEREJŰ RENDELETTEL

A bizottság személyi összetételéről csak később nyerhetünk tájékoztatást

hónappal a harmincötödik ratifikációs vagy csatlakozási okmányának az ENSZ főtitkárnál történt letétbe helyezése után került sor. A ratifikálás a legtöbb országban igen hosszadalmas eljárás, így annak, hogy e két fontos nemzetközi egyezmény csak több mint kilenc évvel elfogadásuk után lépett hatályba, ez az egyik oka. Nyilvánvaló azonban, hogy a hatályba lépés elhúzódásának más okai is vannak. A reakciós erők számos országban igyekeznek megakadályozni az alapvető nemzetközi jogi normák kidolgozását, majd — ha ez a harcuk sikertelen — legalább saját országukban megpróbálják akadályozni azok hatályba lépését és gyakorlati érvényesülését. Erről tanúskodik az a tény, hogy a vezető kapitalista országok közül az Egyesült Államok és Franciaország alá sem írta a szóban forgó két nemzetközi egyezményt, az aláírók közül pedig olyan jelentős kapitalista országok, mint az Egyesült Királyság, Olaszország, Belgium, mind ez ideig nem ratifikálták azokat. A Kínai Népköztársaság sem írta alá az egyezményt és nem is csatlakozott hozzá.

Azonnai és fokozatosan

Lehetetlen lenne persze felsorolni mindazokat az emberi jogokat, amelyeket a két nemzetközi egyezmény tartalmukát is kifejtve nemzetközi jogszabály rangjára emel. Így meg kell elégednünk azzal, hogy csak azok egyes kategóriáit említsük meg. A polgári és politikai jogokról szóló nemzetközi egyezségokmány taxatív felsorolja és kifejti az alapvető szabadságjogokat és a politikai jogokat az 1948. évi deklarációnak megfelelően. Új rendelkezésnek tekinthető ebben az egyezményben a háborús propaganda tilalma. Viszont mellőzte az egyezségokmány a dek-

felismerték azt, hogy ezek a jogok az emberi lény veleszületett méltóságából erednek.

felismerték, hogy az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatának megfelelően a polgári és politikai szabadságjogokat élvező, a félelemtől és a nélkülözéstől mentes szabad emberi lények eszménye csak valósítható meg, ha olyan feltételeket hoznak létre, amelyek révén mindenki élvezheti polgári és politikai, valamint gazdasági, szociális és kulturális jogait.

tekintetbe vették az államoknak az Egyesült Nemzetek Alapokmányából folyó kötelezettségét az emberi jogok és szabadságok egyetemes tisztelésében tartására.

figyelembe vették, hogy az egyének kötelesek vannak maguk és a közösség iránt, amelyhez tartozik, és törekedni köteles az Egyezségokmányban elismert jogok előmozdítására és tisztelésben tartására, és ezért

megállapodtak az alábbi cikkeiben:

I. RÉSZ

1. cikk

1. Minden népnek joga van az önrendelkezésre. E jog értelmében a népek szabadon határozzák meg politikai rendszereiket és szabadon biztosítják gazdasági, társadalmi és kulturális fejlődésüket.

larációban foglalt egyes rendelkezések felvételét, mint például azt, hogy mindenki menedéket kereshet és élvezhet üldözése esetén más országban, továbbá például, hogy mindenkinek joga van az állampolgárságra, és attól nem lehet megfosztani. Lehetővé teszi az egyezmény bizonyos esetekben az abban biztosított szabadságjogok és politikai jogok korlátozását. Így például a nemzet létét fenyegető és hivatalosan kihirdetett szükségállapot idején az adott helyzet által szigorúan megkövetelt mértékben az érdekelt államok tehetnek olyan intézkedéseket, amelyek eltérnek az egyezségokmányban vállalt kötelezettségektől.

A másik egyezmény a gazdasági, a kulturális és a szociális biztonsághoz fűződő jogok kifejtését tartalmazza. Ebből is kimaradtak egyes olyan jogok, amelyeket a deklaráció tartalmazott, de amelyek felvétele veszélyeztette volna az egyezmény végrehajthatóságát. Ilyen például az a rendelkezés, hogy mindenkinek joga van a tulajdonra és tulajdonától nem lehet megfosztani. Nyilvánvaló, hogy az új államok tömeges megalakulása és az államosítások nagy száma miatt ez a rendelkezés nem érvényesülhetett volna.

Jelentős különbség van a két egyezmény között a végrehajtást illetően. Az egyiket ugyanis azonnali, a másikat pedig csak fokozatosan kell végrehajtani. A Gazdasági Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmányának a végrehajtásához és teljes érvényesüléséhez ugyanis a világ számos országában még sok időre és sok intézkedésre van szükség. (Tulajdonképpen a gyakorlatban ugyanez a helyzet a másik egyezményt illetően is.) Ezért az ebben az egyezményben részes államok arra kötelezték magukat, hogy időről időre jelentéseket terjesztenek az ENSZ főtitkárnak arról az előrehaladásról, amelyet az egyezményben elismert jogok tisztel-

ben tartásának biztosítása tekintetében elérték. A jelentéseket az ENSZ Szociális és Gazdasági Tanácsa megvizsgálja és javaslatokat tesz olyan nemzetközi intézkedések meghozatalára, amelyek alkalmasnak látszanak az Egyezségokmány hatékony és fokozatos végrehajtásának az előmozdítására.

Tizennyolc ember

Más a helyzet a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya végrehajtása terén. Ennek az egyezménynek az elfogadásával a részes államok arra vállaltak kötelezettséget, hogy az abban meghatározott emberi jogoknak államuk területén történő érvényesüléséről haladéktalanul gondoskodnak. Ezen egyezségokmány végrehajtásának támogatására és ellenőrzésére a hatályba lépéstől számított hat hónapon belül (tehát 1976. szeptember 23-ig) speciális szerv alakult majd, az Emberi Jogok Bizottsága (az 1946 óta működő hasonló nevű szerv, amelynek a szóban forgó két nemzetközi egyezmény előkészítése volt a fő feladata, bár emellett számos alkalommal foglalkozott az emberi jogoknak egyes országokban történt megsértésének kivizsgálásával is, megszűnik). Az új bizottság a szerződő államok 18 olyan állampolgárából alakul — mindegyikük más állam polgára lesz —, akiknek kiváló erkölcsi tulajdonságaik vannak és elismerten tájékozottak az emberi jogok területén. Megválasztásuk négy évre titkos szavazással történik olyan listáról, amelyre az egyes államok két-két személyt jelölhetnek saját állampolgáraik közül. (A jelölések még nem fejeződtek be, így azokról, továbbá a bizottság személyi összetételéről csak később nyerhetünk majd tájékoztatást.) Az egyezségokmányban részes államok kötelezik magukat, hogy az egyezményben elismert jogok érvényesítése érdekében elfogadott intézkedésekről és a jogok gyakorlásában elért előrehaladásról időnként jelentéseket terjesztenek elő; ezeket a bizottság megvizsgálja.

Az egyezségokmányhoz fakultatív jegyzőkönyv kapcsolódik. Az ezt elfogadó államok — Magyarország nem fogadta el — beleegyezésüket adják ahhoz, hogy az Emberi Jogok Bizottsága előtt panaszos félként magánszemély is fel léphessen. A bizottság a panaszt megvizsgálja, a megoldásra javaslatot tehet, de nem hozhat az államot kötelező döntést. Ez ugyanis a szuverenitásnak igen súlyos korlátozása lenne.

A két nemzetközi egyezmény hatályba lépése újabb jelentős eszköz abban a hatalmas küzdelemben, amely az ENSZ és más nemzetközi szervek vezetésével, a szocialista államok hatékony közreműködésével az emberi jogok sorozatos megsértése ellen folyik.

Az alapvető emberi jogok egységes nemzetközi jogi szabályozása természetesen nem szüntetheti meg azt a különbséget, amely a jogok gyakorlati megvalósulása tekintetében a kapitalista és szocialista országok között fennáll. E jogok minden állampolgárra nézve maradéktalanul csak a szocializmus viszonyai között érvényesülhetnek. Ezekben az országokban ugyanis a törvények nemcsak szívekben biztosítják a jogokat, hanem megteremtik azok érvényesülésének gazdasági feltételeit is. De ennek ellenére sem becsülhető le az új nemzetközi szabályozás politikai jelentősége, főleg a jövőben arra támaszkodó nemzetközi közvélemény erkölcsi ereje miatt.

DR. TIMÁR ISTVÁN

Három kontinensen

Szocialista bankok Nyugaton

A legszilárdabb szférában

Hagyományos évi közgyűlését tartotta 1976 derekán a tíz legnagyobb angol kereskedelmi bank egyike a londoni King William Streeten. A bankok működésére vonatkozó törvényeknek megfelelően a pénzügyi igazgató tanácsa évi jelentést készített, azt a részvényeseknek előre megküldték. A bank mérlegének helyességét a Peat—Marwick—Mitchell neves könyvelőiroda véleménye szavatolta. Írásos nyilatkozatuk szerint a mérlegek teljesen megfelelnek a vállalatok működéséről szóló 1948-as és 1967-es angol törvényeknek.

A Moscow Narodny

A bank részvényesei nem angol állampolgárok, a pénzügyi igazgató tanácsa a Szovjet Állami Bank, Külkereskedelmi Bank és az ugyancsak szovjet érdekeltségű majna-frankfurti Ost-West Handelsbank tulajdona. A bank, melynek működését részvényesei megvizsgálták, a legnagyobb szocialista pénzügyi Nyugaton. Neve: Moscow Narodny Bank, monogramja a tőkés országokban ugyancsak jól ismert Magyar Nemzeti Bankéval azonos.

Az elmúlt évtizedben a világkereskedelemben legdinamikusabb része a kelet—nyugati kereskedelem volt. Értéke 1975-ben megközelítette az 55 milliárd dollárt. Az árucseré-forgalom gyors növekedésével, az ipari kooperációk jelentőségének fokozódásával párhuzamosan növekedett a tőkés országokban levő szocialista bankérdekeltségek szerepe. Ezen pénzügyi szervezetek legfontosabb feladata a kelet—nyugati kereskedelem finanszírozása, az árucseré-forgalom fejlesztése. Ennek megfelelően a szocialista érdekeltségek információkkal látják el a fogadó ország üzleti köréit az új kereskedelmi lehetőségekről és egyidejűleg a hazai cégek figyelmét is felhívják a vendéglátó ország pénzügyi változásaira.

A bankok fontos feladata, hogy kiadványaikból a vendéglátó ország vállalatai pontos képet kapjanak a küldő ország külkereskedelmi rendelkezéseiről, távlati terveiről, a termelési és exportlehetőségekről. Elősegítik továbbá a bankok a kelet—nyugati hitelkapcsolatok kiszélesítését, nyugati partnerbankokkal együtt közösen vesznek részt eurodollár-kölcsönök megszervezésében és kibocsátásában. Feladatukörük tehát sokoldalú, működési területük széles körű. A tőkés pénzügyi körökben a szocialista érdekeltségű bankok jó hírnévnek örvendenek.

A Moscow Narodny Bank eredetileg 1916-ban a cári Orosz Szövetségi Bank fiálaléjaként kezdte meg működését; a szovjet kormány már 1919-ben 250 000 font alaptőkével önálló bankká fejlesztette. Alapvető feladata a szovjet—angol kereskedelem finanszírozása volt.

Rajta keresztül bonyolódnak le részben más szocialista országok pénzügyei is a szigetországgal. (Az ellenük megnyilvánult politikai diszkrimináció időszakában különösen Kuba és az NDK számára volt jelentős a bank segítsége.) Jelenleg a Moscow Narodny 285 alkalmazottal dolgozik, aktívái meghaladják az 1,1 milliárd fontot. Alaptőkéje az eredetinek nyolcvan-szorosa. 20 millió, egyenként egyfontos részvényből áll. 1975-ben a pénzügyi igazgatótanács 1,43 milliárd font profitot hozott.

A múlt év a konkurrens bankoknak általában nem sikerült ilyen jól. A Moscow Narodny jó mérlegében nem kis része van annak, hogy a bank a kelet—nyu-

gati kereskedelemre specializálódott. Míg 1975-ben a világkereskedelemben reálértékben 60%-kal csökkent, az OECD-országok forgalma a szocialista táborral 15%-kal nőtt. „Ez — írta jelentésében Sevcenko, a bank elnöke — szilárd alapot adott, melyre tevékenységünket felépíthettük.”

A Moscow Narodny tevékenysége nem korlátozódik csupán Londonra. 1963-ban Bejrútban, 1971-ben Szingapúrban nyitott fiókot. A libanoni politikai helyzet nem kedvezett általában a bankok működésének, mindazonáltal az MNB-filiálénak sikerült a „folyamatoságot” fenntartania. A szingapúri

LONDON: A BANKNEGYED KOZÉPPONTJÁBAN

Tizenöt bank van, részben vagy teljesen szocialista ország tulajdonában

fiók foglalkozik Malaysia, Thaiföld, Indonézia, Ausztrália, és Új-Zéland piacával is, bár fő feladata a szingapúri ügynevezett „ázsiai dollárpiacra” való jelenlét. Az 1975-ös év pénzügyileg nem volt a legsikeresebb, az anyabank évi jelentése szerint az éves profit egészét elvitték a „rossz és kétséges adósságok” — a fiók egyik fontos kliense ugyanis csődbe ment.

Az Eurobank

A két fiókon kívül a londoni szovjet banknak 12%-os érdekeltsége van az ugyancsak szovjet kézben levő luxemburgi East-West United Bankban valamint a részvények 16,7%-ával vesz részt a zürichi Wozchod Handelsbankban is.

A Moscow Narodny Bank egyik részvényese, az Ost-West Handelsbank 1971 novembere óta működik az NSZK-beli Frankfurtban. Ennél a pénzügyi intézménynél a szovjet Állami Banké a részvények 23,4%-a, a Szovjet Külkereskedelmi Banké 18,4%, a „szovjet OTP”-é 16,7%, míg öt külkereskedelmi vállalat egyenként 8,3%-kal részesedik a 60 millió márkás alaptőkéből. A bank 1975-ös nyeresége több mint 10 millió márkát tett ki. Alkalmazottainak száma 108. Érdekes, hogy a pénzügyi igazgató által nyújtott hitelek 65%-át nyugat-németországi cégek kapták, általában olyan kis- és középvállalatok, amelyek érdekeltek a kelet—nyugati kereskedelem fejlesztésében.

Az Ost-West Handelsbank ugyancsak részesedik a Wozchod és az East-West United alaptőkéjében, ezenkívül egy hamburgi biztosítótársaságban is van 30%-os érdekeltsége.

A Párizsban székelő Banque

Commerciale pour l'Europe du Nordot (közismert nevén Eurobank) 1925-ben vette át a Szovjetunió, részvényeit az Állami Bank és a Külkereskedelmi Bank birtokolja. A pénzügyi igazgató kéje jelenleg 200 millió frank, 1969-hez képest megkétszereződött. Az Eurobank elsősorban a szovjet—francia kereskedelem lebonyolításában érdekelt, 1971-ben három francia partnerbankkal konzorciumot alapított eurodollár-hitelek nyitására.

A húszas évek óta Teheránban is működik szovjet pénzügyi intézet, Russo—Irán Bankház néven, feladata a két ország közötti kereskedelem fejlesztése. A már említett zürichi Wozchod 1966-ban, a luxemburgi East-West United 1974-ben kezdte meg működését. Ugyancsak 1974-ben nyílt meg Bécsben a Donaubank — részvényeinek 60%-a a szovjet Állami Bank, 40%-a a Külkereskedelmi Bank tulajdona. E 100 millió schillinges alaptőkével létrehozott pénzügyi intézet elsősorban a szovjet—osztrák kereskedelemre specializálódott.

Kelet—Nyugat

1918 óta Bécsben magyar bank is működik, Centralwechelstubén AG néven. Az elnevezés 1972-ben Centralwechel und Creditbankra változott és a pénzügyi tevékenységi köre is kiszélesült. 1973-ban 1 millió font alaptőkével kezdte meg működését Londonban a Hungarian National Limited. A fenti bankokon kívül a Magyar Nemzeti Bank Zürichben, Párizsban, Bejrútban és Majna-Frankfurtban nyitott képviseletet.

1970 után — román és lengyel viszonylatban — olyan pénzügyi

szervezetek alapítására is sor került, melyben egy szocialista bank mellett tőkés részesedés is van. Öt nyugati partnerbankkal 1971-ben alapította a lengyel Bank Handlowy a bécsi Centrofin Centro Internationale Handelsbank AG-t, mely a kelet—nyugati kereskedelem finanszírozásán kívül az európaiacra is tevékeny. Ugyancsak a Bank Handlowy vesz részt az 1973-ban alapított Mitteleuropäische Bankban. Az NSZK-beli Frankfurtban működő pénzügyi intézet részvényeinek 70%-a van lengyel kézben, a 16 millió márkás alaptőke fennmaradó része a Hessische Landesbank Girozentrale tulajdona.

A Francia—Román Bank 1972-ben alakult, az alaptőkéből a Román Külkereskedelmi Bank 10 millió frankkal részesedik, ugyancsak 10 millió frankot tett le összesen nyolc francia pénzügyi intézet. Hasonló módon, 50—50%-os érdekeltséggel jött létre 7 millió dolláros alaptőkével a Román—Brit Bank is.

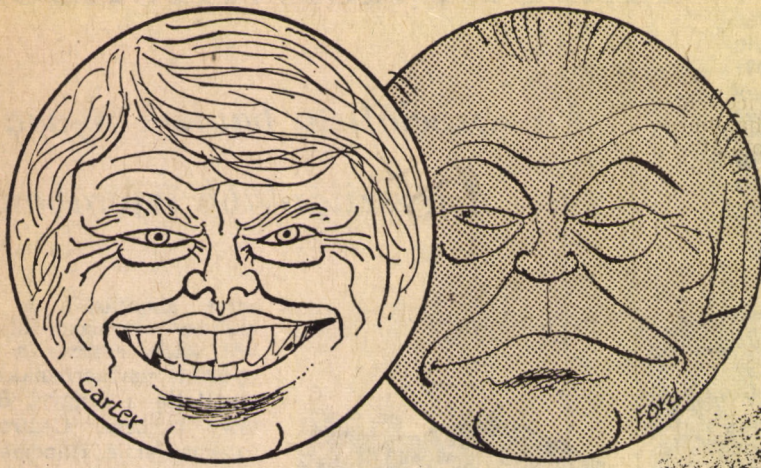
Három világrész kilenc országában összesen 15 olyan bank működik, mely részben vagy teljesen egy szocialista ország tulajdonában van. A kelet—nyugati kereskedelem bővülése nyilvánvalóan új feladatokat hoz magával. Így természetes, hogy a szocialista bankérdekeltségek tevékenységi köre is állandóan szélesedik. Voltaképpen a bankok legnagyobb előnye éppen az, hogy a világkereskedelem legstabilabb, részben már hosszú távra tervezhető szférájára specializálódtak. A kelet—nyugati kereskedelem finanszírozása persze a tőkés nagybankok számára sem elhanyagolható üzleti lehetőség. A közelmúltban néhány nagybank Moszkvában nyitott képviseletet a célból, hogy közvetlenül értesülhessen az új kereskedelmi lehetőségekről. (Budapesten is működik nyugati banknak képviselete, a Creditanstalt-Bankverein osztrák pénzügyi intézet nyitott nemrég nálunk irodát.)

Pénzügyi nagykövetek

A szocialista bankérdekeltségek működésük közben a fogadó ország bankokra vonatkozó törvényeinek vannak alávetve, a részvények tulajdonosa viszont a küldő államban van. Ez a „kettős függés” voltaképpen jól kifejezi alapfeladatukat, a gazdasági kapcsolatok kétirányú, kölcsönös fejlesztését. Más szóval: a bankok a szocialista országok pénzügyi nagykövetei.

GONDA GYÖRGY—
LÖRINCZE PÉTER

NAFFOGYATKOZÁS WASHINGTONBAN

Kép szöveg nélkül

(Die Weltwoche)

Európa szomjazik

A száraz télre száraz tavasz következett és ezt követte az aszályt hozó nyár. Az Északi-tenger és a Földközi-tenger közötti gazdagon termő tájakat szárazság sújtja, és emiatt öklömnyi szélességű repedések keletkeztek a földeken, kopár sivataggá váltak.

Különösen erősen sújtotta az aszály Franciaországot. Egyes körzetekben az esődeficit már több mint 60 százalékos. A párizsi minisztériumi körök úgy nyilatkoztak, hogy 30 napig szakadatlanul kellene esnie ahhoz, hogy a talaj-

vízszint ismét elérje a normálisat.

Miközben az emberek többsége aggódva figyeli az aszály okozta problémákat, és továbbra is megdöbbenően folytatja a vizet a csapból, világszerte valójában a nedves áldás felszámolása folyik. Brazíliában például 13 000 kilométer hosszúságú úthálózatot, a Transamazonicát hasítják ki a dzsungelből. Délkelet-Ázsiában évente 15 millió hektár erdőt — a nyugatnémet erdőállomány több mint a felének felel meg — vágnak ki, hogy rizst termeljenek a helyén. A hamburgi világerdészeti intézet számításai szerint Afrika erdei az utóbbi 50 év alatt majdnem egyharmad résszel csökkentek. Ennek következménye nemcsak az, hogy a kopárrá vált hegyekről a szél és az eső elhordja a termőtalajt. Még kedvezőlebb ennek a világ klímájára gyakorolt hatása. Míg az őserdei fák lombkoronái felfogják és megtartják a rájuk sugárzó napmeleget, a kopár felületek négyszer olyan gyorsan sugározzák vissza a napsütést: a földfelszín kevesebb meleget vesz fel, hidegebbé válik, kevesebb víz párolog el és csökken az eső mennyisége.

Az egyik kaliforniai laboratórium tudományos csoportja kiszámította, milyen veszélyes hatással jár majd a trópusi erdők messzemenő felszámolása. Ezek az erdők egyelőre még a föld felszínének egyharmadát borítják.

Ahhoz ugyanis, hogy a víz párologhasson és felhők keletkezzenek, melege van szükség. Amennyiben azonban a kivágott erdők talaja egyre több napmeleget sugároz vissza a világűrbe, a nedves meleg légáramlatok mennyisége a trópusokról a sűrűn lakott ipari országokba irányulva, az északi féltekén erőteljesen csökken. Az ott levő hideg levegő nem tud kellő mértékben felemelkedni és felhőket alkotni. Ennek a folyamatnak az erősödése esetén még nagyobb szárazságokkal kellene számolni.

Az Atlanti-óceán északi részén egyre alacsonyabb vízhőmérsékletet mérnek. Az Északi-sark jégsapkája 15 százalékkal délre toldott. Abnormálisan alacsony hőmérsékletet jegyeztek fel 19 hónapon át a kanadai meteorológiai állomásokon.

Annyi bizonyos, hogy az időjárási gépezet most másképp funkcionál, mint a régi jó időkben, és ez a fejlődés beleillik a Föld klímájának a meleg időszakok és a jégkorszakok közötti váltakozása sémájába.

Tűzben, víz nélkül: Tell Zaatar utolsó napjai

l'Unità

Eva Stal svéd ápolónőt a Tell Zaatar-i táborból a Vörös kereszt utolsó konvoja szállította el, amely a jobboldaliak tüzeiben még eljutott a táborba. A palesztinokkal rokonszenvező Eva Stal még 1974-ben érkezett a palesztin menekültek táborába, azóta dolgozott ott egy kis klinikán. A tábor lövetése idején az egyik rakéta Eva szobáját találta el. Férje, Josef Hamadi, a helyszínen meghalt, ő maga súlyosan megsérült. Ampuálni kellett a karját. A falangisták egyik rohamakor a közeli robbanások hatására koraszülés indult meg nála.

Júniustól kezdve a tábor szüntelenül tűz alatt állt — meséli Eva. — Gyakorlatilag eltörölték a föld színéről. Nincsenek többé sem utcák, sem házak. Az emberek föld alatti óvóhelyeken, szörnyű zsúfoltságban éltek. A felszínre jönni egyet jelentett az életveszéllyel...

Tell Zaatart a külvilágtól 16 hónappal ezelőtt zárták el. Csak időnként jutottak el ide teherszállítmányok a lakosság számára. Június 22-től teljes volt a blokád. Kezdetben a palesztin harcosok éjszakanként még keresztül tudtak jutni a jobboldaliak vonalain, élelmet, vizet és gyógyszert hoztak, bár ez természetesen nem volt elegendő mindenkinek. A

szomszédos tábor, Dzsizir al-Basa elestével bezárult az ostromgyűrű, és a külvilággal minden kapcsolat megszakadt.

— Csak köles volt az eleségünk — mondja Eva —, azt is szigorúan adagolták. Rizs, gabona egyáltalában nem volt. A vízzel még nehezebb volt a helyzet. A legyek és a férgek betű szerint felhőkben támadtak ránk, víz még a sebesültek lemosására sem volt.

— Éjszakánként a falangisták megadásra szólították fel a lakosságot, azt ígérve, hogy bántatlanul maradnak. Hangszóróik hajnalig üvöltöttek. Am a napvilágnál vadállati kegyetlenségnek váltunk szemtanúivá. A falangisták végeztek a fogságba esett palesztinokkal: szó szerint feldarabolták őket.

— Minden gyógyszerünk elfogyott. A súlyos sebesültek csak egy-két napig tudták tartani magukat, ezért minden figyelmünket a könnyebb sebesültekre fordítottuk, mert azoknak még volt valamilyen esélye a túlélésre.

— 16 hónapon át pihe-nés nélkül dolgoztunk — számol be Abdel Azisz Labadi doktor, aki a kevesek közé tartozik, akiknek sikerült kimenekülnie a falangisták karmaiból. — Tell Zaatart a legelső klinikát 1969-ben nyitotta meg a PFSZ, 1972-ben épült meg az első kórház, mindez azonban kevés volt ennyi embernek. Az ostrom idején az áldozatok 80 százaléka a békés lakosság közül került ki. Tell Zaatart ostromának utolsó 52 napjában 60 000 löve-

dék, rakéta és akna zúdult a táborra, ezeknek egynegyede a kórházat érte. Az emberek többsége szomjan halt. A vízszerezés naponta követelt meg hőstetteket.

Az egyik család három egymást követő éjszakán három lánygyermekét vesztette el; a gyerekek vízzel mentek testvéreik részére, és találat érte őket. Egy asszony, aki megsebesült, előbb kicsinyeinek vitte el a vödör vizet, csak azután ment orvoshoz. Minden nagyobb víztartály a frontvonal közvetlen közelében volt. Ahogy Jasszer Arafat mondta: Tell Zaatart minden csepp víz értéke egy pohárnyi vérral ért fel...

Augusztus elején még súlyosabbá vált a tábor helyzete, mert a szüntelen tüzérési tűz lehetetlenné tette a legnagyobb víztartály megközelítését.

Augusztus 10-én kezdődött páncélkocsi és könnyűtáncok fedezete mellett a jobboldaliak tömeges támadása. Végül is az ostrom 52. napján Tell Zaatart elesett. Két órával korábban Alekszandr Gemael, a libanoni jobboldaliak frontjának képviselője, Abu Haššan, a PFSZ végrehajtó bizottságának tagja, valamint a nemzetközi vörös kereszt képviselői az arab országok ligája küldöttségének részvételével egyezményt kötöttek a polgári lakosság kitelepítéséről. Nem sokkal később a falangisták hangszórói felhívták a tábor lakóit, hogy gyülekezzenek a főutca elején. „A megkötött egyezménynek megfelelően a teljes evakuálásra felké-

szültek a Vörös kereszt gépkocsijai.”

Az óvóhelyekről előjön az első csoport, 5000 ember, majd a második, 2000 fő. Am a Vörös kereszt szállító autói sehol sincsenek. Ez csalás! Ugyanakkor a falangisták megrohmozzák a tábor. A nőket és a gyerekeket az egyik oldalra állítják, a férfiakat és a 15 évnél idősebb fiúkat a másikra. Senkinek sem sikerül elkerülnie a szörnyű véget. Még azok jártak jobban, akiket a helyszínen agyonlőttek. A többiek — és ez volt a többség — leszúrták, megfojtották, fejcsével csapták agyon. Az egyik fasiszta azzal hengegett, hogy egymaga 40 palesztinnal végzett. Másnap Tell Zaatartban két hatalmas bulldózer takarította el a holttesteket. Csak ezután engedték meg, hogy a nők és a gyerekek a tetemekhez, az égetőgödörhöz menjenek.

Feltehetőleg soha nem derül ki, hogy pontosan hány ember pusztult el itt. Ismeretlen marad Tell Zaatart több ezer lakójának sorsa, és nem tudjuk, mi lett azokkal a harcosokkal, akik a tábor elesése után is folytatták az ellenállást.

Tell Zaatart pusztulása tragikus példája annak, ami holnap megtörténhet más palesztin menekülttáborokban és muzulmán negyedekben, amelyek valóságos kört alkotnak Bejrút körüli.

A fejlődő országok sokasodó gondjai annyira égetővé váltak, hogy a megoldás további halasztása már beláthatatlan következményekkel járhat. Egymást követik a magas szintű tanácskozások („észak-dél” konferencia Párizsban, UNCTAD-ülésszak Nairobiban, az el nem kötelezettek csúcskonferenciája Colombóban stb.), amelyeknek egyik központi kérdése minden esetben az „új világgazdasági rend” kialakítása. Olyan újfajta világgazdasági rend, amelyben a fejlődő országok megoldást találhatnak súlyos gazdasági problémáikra és gyorsíthatják a fejlett államokhoz való felzárkózás ütemét. Az elmúlt években a tőkés világgazdaságon végigsöprő válság ugyanis különösen erősen érintette a fejlődő világ törekény nemzetgazdaságait, s olyan problémákat hozott a felszínre, amelyek leküzdése csak nemzetközi összefogással lehetséges.

Új jelenségek

Földünk lakosságának csaknem kétharmada — 1,8 milliárd ember — él a fejlődő országokban. Ezek az afrikai, ázsiai és latin-amerikai országok többségükben az elmúlt évtizedekben szabadultak fel a gyarmati elnyomás alól, gazdasági életük tehát még magán viseli a gyarmati örökséget. (A gyarmattartók ezeket az országokat elsősorban élelmiszer-raktárnak, termékeik piacának tekintették, míg a nagy monopóliumok sok százmillió dollár profitra tettek szert a gazdag nyersanyagkincsek kitermeléséből és értékesítéséből.)

A függetlenség első évtizedeiben a 86 fejlődő ország — amelyet gyakran neveznek „harmadik világnak” — jelentős eredményekről adhatott számot. 1950 és 1970 között az ipari termelés négyszeresére növekedett, a mezőgazdasági termelés pedig 68 százalékkal emelkedett. Míg 1950-ben az egy főre jutó bruttó társadalmi termék értéke 140 dollár volt, húsz évvel később ez az összeg 225 dollárra emelkedett. Jelentős átrendeződés következett be a fejlődő országok külgazdasági kapcsolataiban is.

Míg korábban csaknem kizárólag a volt gyarmattartó országok voltak külkereskedelmi „partnerek”, az ötvenes évek közepétől egyre inkább növekedett a szocialista országok szerepe. 1960 és 1974 között a fejlődő országoknak a KGST-államokkal folytatott kereskedelme 6,2-szeresére növekedett. A KGST-tagállamok igen kedvező feltételek mellett eddig 11 milliárd rubel kölcsönt nyújtottak a fejlődő világ országainak, s mintegy 3000 objektum — elsősorban a nehézipar és a mezőgazdaság területén — építésében nyújtottak és nyújtanak anyagi, valamint műszaki segítséget.

Érdekes jelenség az Egyesült Államok gazdasági szerepének fokozatos csökkenése a fejlődő országokban. 1950-ben az Egyesült Államok összes külföldi beruházásainak még 49 százaléka irányult a fejlődő országokba, 1970-ben ez az arány már csak 27,5 százalék volt. Az amerikai tőke visszahúzódnásának egyik fontos oka volt a számára bizonytalansági tényezőt jelentő államosítási hullám. Az ENSZ adatai szerint a hetvenes évek elején a fejlődő országokban végrehajtott államosítások száma kétszerese volt a tíz évvel azelőttinek. (Afrika 25 országában például teljesen, illetve részben államosították a külföldi tulajdon.)

Időközben azonban — mintegy

AFRIKA: A VÁROSSZÉLEN

Gyökeres változásra lenne szükség

a volt gyarmattartók örökébe lépve — új, hatalmas vállalatbirodalmak jelentek meg a fejlődő országokban, a multinacionális vállalatok. Tevékenységükkel igyekeznek ellenőrzésük alá vonni a legfontosabb nemzetgazdasági ágazatokat, s egyúttal a „gazdasági jólét hordozóinak” tüntetik fel magukat. Kétségtelen, hogy a „multik” valamelyest hozzájárulnak a gazdaságfejlesztéshez, de mindezt busásan visszafizetik maguknak: csak a hatvanas évek második felében 23 milliárd dollár profitot szivattyúztak a fejlődő országokból cégek központjaikba. Elsősorban a kitermelő iparágakba fészkeltek be magukat, de az utóbbi néhány évben jelentős pozíciókra tettek szert a feldolgozóiparban is.

Többszörös szakadékok

A harmadik világ gondokkal teli, de viszonylag egyenletes gazdasági fejlődése számottevő törést szenvedett az elmúlt három évben. A kórolajárak, majd a nyers- és alapanyagárak robbanásszerű emelkedése szinte óráról a másikra polarizálta a fejlődő országokat. A harmadik világ elnevezés mellett bevonult a közgazdasági szakirodalomba a „negyedik”, sőt „ötödik világ” meghatározás is. Eszerint a „harmadik világhoz” — gazdasági értelemben — tartoznak azok a fejlődő országok, amelyek jelentős mennyiségű fűtő- és nyersanyaggal rendelkeznek, s elsősorban technológiára van szükségük a gazdaságfejlesztéshez. Ebbe a 620 milliós lélekszámú csoportba tartoznak többek között az olajtermelő arab országok is. A „negyedik világba” sorolják azokat az államokat, amelyek ugyan rendelkeznek némi nyersanyaggal, de bevételük nem elegendő a nemzetgazdaság

Fejlődő országok

A kétharmad

„Világok” rétegződése

Új gazdasági rendért

fejlesztésére, tetemes kölcsönökre és segélyekre van szükségük. (Ebbe a mintegy 930 millió összlakosságú országcsoportba tartozik például többek között Jordánia, Peru, Egyiptom.)

A „világ szegényházába” sorolják a gazdasági szakemberek azokat az államokat, amelyek gyakorlatilag semmiféle nyersanyagkincsel nem rendelkeznek, lakosságukat képtelenek elegendő élelmiszerral ellátni. Az „ötödik világ” országai csaknem mindből behozatalra szorulnak, s még hosszú évtizedekig a külföldi segélyek és kölcsönök függőségében kénytelenek élni. Ide tartoznak az ENSZ által a világ legszegényebbeinek minősített országok, ahol az egy főre jutó bruttó társadalmi termék 50 dollár (!) körül mozog évente. (E szomorú csoport „tagjai” egyebek között Csád, Banglades, Etiópia, Ruanda.)

A fejlődő országok polarizálódása gyakorlatilag azt eredményezte, hogy nemcsak a fejlődő világ és a fejlett tőkés államok között mélyül a szakadék, hanem egyre növekvő úr tátong a fejlődők között is. A nyersanyagokban gazdag országok importbevételei az áremelkedések következtében tetemesen megnöttek, s így lehetőség nyílt nagyszabású gazdaságfejlesztési tervek kitűzésére és megvalósítására. A petro- és nyersanyagdollárok milliárdjait fordítják a termelő fejlődő államok az infrastruktúra fejlesztésére, az iparosításra, egyszóval olyan célok megvalósítására, amelyekhez korábban nem álltak rendelkezésre az anyagi erőforrások.

Adóssághegyek

A másik oldalon viszont azok a fejlődő országok állnak — s ezek vannak többségben —, amelyek számára az anyagár-emelkedések „csak” óriási többletkiadásokkal jártak. A tőkés világ végigszáguldó infláció ráadásul megdrágította késztermék-importjukat is. Így állt elő az a helyzet, hogy a fejlődő országok többsége néhány év alatt óriási adósságokat halmozott fel, ugyanis a kórolaj- és a nyersanyag-behozatal, valamint a gépek és berendezések importja a magas árak következtében már elviselhetetlen terheket jelent az államkasszának. A nyersanyaggal nem rendelkező fejlődő országok egy része kénytelen volt gazdaságfejlesztési terveit módosítani, a fejlesztés ütemét jócskán lelassítani, a meglévő anyagi eszközöket ugyanis az elengedhetetlenül szükséges behozatalhoz kellett átcsoportosítani.

A megnövekedett importszámok kiegyenlítésére a fejlődők nagy része kölcsönöket vett fel a nemzetközi pénzpiacon, s ezek visszafizetése komoly nehézségekbe ütközik. (Sok ország manapság azért vesz fel kölcsönt, hogy abból a korábbi kölcsönöknek legalább a kamatait tudja törleszteni)

ni!) Míg 1973-ban a fejlődők összesített fizetésimérleg-hiánya 8 milliárd dollár volt, tavaly a deficit már 37 milliárdra emelkedett. Becslések szerint a nyersanyagokkal nem rendelkező fejlődő országok adóssága megközelíti a 150 milliárd dollárt, s amennyiben a tőkés világgazdaságban nem következik be gyökeres változás, az évtized végére ez az összeg megkétszereződik.

A fejlődő országok többsége moratóriumot, fizetéselhalasztást, illetve az adósságok átútemezését kérte. A fejlett tőkés országok nem voltak hajlandók az átútemezés egységes biztosítására, hanem minden országgal külön foglalkozni az adósságok sorsáról. Ez a nagyfokú eladósodás bizonyos fokú újabb függőséget teremtett a fejlődők és az úgynevezett ipari államok között, melynek gyökerei a fejlett tőkés országokból tovagyűrűző gazdasági visszaesésre és a nemzetközi pénzügyi világ ingatagságára vezethetők vissza.

Süket fülek

Kétségtelen, hogy a nyersanyagokkal nagyobb mennyiségben nem rendelkező fejlődő országok ütemes gazdasági előrehaladása lenne szükség a tőkés világgazdaságban, mégpedig olyanra, amely az eddigieknél jobban figyelembe veszi a fejlődők érdekeit. A fejlődő országok szerves részét alkotják a világgazdaságnak, s az ott bekövetkező zavarok visszahatnak a recesszió kiindulópontjára, a fejlett tőkés országokra.

Bár a fejlett tőkés országok részéről történt néhány kezdeményezés a negyedik és ötödik világ csődtömegének felszámolására, átfogó rendezési elképzelés — legalábbis mindkét fél számára elfogadható formában — még nem született. A nemzetközi gazdasági konferenciákon a fejlődő világ számos átfogó javaslattal állt elő az „új világgazdasági rend” megteremtése érdekében, a legtöbb esetben azonban süket fülekre találtak. A volt gyarmattartó országok, valamint az Egyesült Államok mereven kitartanak saját érdekeik által diktált elképzeléseik mellett. A gazdasági fronton is inkább a kis lépések politikáját követik.

A fejlődő országok megrendült gazdaságának azonban nem a tüneti kezelést jelentő, s akár évekig tartó kisebb kompromisszumokra, hanem gyors gyógyulást eredményező azonnali átfogó rendezésre van szükségük. Ennek elérése azonban tőlük is egységesebb fellépést követel.

GONDA GYÖRGY—
LÖRINCZE PÉTER

Őszinte mérleg

Termelés, piac, fejlesztés

Közös erővel

Több, mint öt év telt el azóta, hogy a Lengyel Egyesült Munkáspárt új stratégiát dolgozott ki, amelynek célja az egész nép munka- és életkörülményeinek javítása. Ezeket az éveket olyan fejlődés jellemezte, amelynek eredményeként nincs lengyel család, amely ma ne élne jobban, mint 1969-ben. A gyorsütemű fejlődés ugyan számos nehézséget hozott magával, de a kisebb iramot a vezetés véleménye szerint a jövő generációk sínylették volna meg. A haladást azok a beruházások tették lehetővé, amelyek eredményeként csaknem megkétszereződött az ipari termelés. Ahhoz azonban, hogy a beruházások hatása érezhető legyen, időre van szükség. Lengyelország most tart abban a szakaszban, amikor az óriási kiadások még éppen csak megtérülőben vannak.

A mezőgazdaság helyzete

Edward Gierek, a Lengyel Egyesült Munkáspárt Központi Bizottságának első titkára, a mieleci szállítási dolgozókkal való találkozásánál rámutatott arra, hogy minden országban, amely ilyen rövid idő alatt ekkora beruházásokat hajtott végre, szükségszerűen keletkeznek feszültségek és ellátási problémák.

A nehézségek elsősorban a fogyasztási cikkekkel, ezen belül egyes alapvető élelmiszerekkel való ellátás terén jelentkeznek. Szubjektív okok idézték elő a nyári hónapokban a cukorhiányt. Az áremelésről való félelem — különösen a befőzési időszakban — és a spekulánsok, feketézók felvásárlása miatt, az üzletek megfelelő szintű ellátottsága ellenére is aggasztó és a közhangulatot irritáló cukorhiány keletkezett, amelyet az adott helyzetben csak a cukorjegyrendszer bevezetésével tudtak megoldani. A vezetés ezt a lépést természetesen csupán ideiglenes kényszerintézkedésnek tekinti, amelyet a lehető leghamarabb megakarnak szüntetni. A lengyelek megkönnyebbüléssel fogadták ezt a döntést — órákat igénylő sorbanállás nélkül hozzájuthatnak az alapvető fontosságú cukorhoz és a fejenkénti havi két kilogrammos mennyiség kielégíti a tényleges igényeket.

Nehezebb a helyzet azoknál a cikkeknel, amelyeknek hiányát elsősorban objektív gondok okozzák. Ez főleg a húsról és a húsiipari termékekről szól. És bár a fogyasztók ezt közvetlenül nem érzik, komoly nehézséget okoz az államgazdaságnak a gabona- és a takarmányhiány. Természetes tehát, hogy a lengyel vezetés fi-

nek következtében a felvásárlási árak egyes cikkeknel időnként túllépték a több mint öt éve meg nem változott fogyasztói árak szintjét. Emellett a fizetések jelentősen emelkedtek, a húsfogyasztás elérte az évi 72 kg-os átlagot, amely magasabb a magyarországinál.

A párt első titkára és a Központi Bizottság plénuma hangsúlyozta, hogy ezek a problémák ideiglenesek és leküzdhetők, megoldásukhoz azonban a mezőgazdaság és az élelmiszeripar gyors ütemű fejlődése és az árstruktúra módosítása szükséges. A mezőgazdaság és az élelmiszeripar fej-

EDWARD GIEREK A „KATOWICE” KOHOMÜBEN

Az óriási kiadások még éppen csak megtérülőben vannak

gyelmének középpontjában most a mezőgazdaság fejlesztése áll.

A lengyel mezőgazdaság képét még mindig az egyéni paraszti gazdaságok jobbra elmaradott eszközzel megművelt kisbirtokai határozzák meg. A művelhető földek növelésének lehetősége korlátozott, a megművelt területek 70 százaléka rossz minőségű. A több, mint 3 millió egyéni gazdaságon 2 millió lovat dolgoztatnak, és a földek nagysága lehetetlenné vagy ésszerűtlenné teszi a legtöbb esetben a gépesítést. E kisgazdaságokat a rossz időjárás sokkal erőteljesebben sújtja, mint az ipari módszerekkel dolgozó állami gazdaságokat, termelőszövetkezeteket.

Az 1974-es gyenge mezőgazdasági év után 1975-ben az előző évhez képest csaknem 3,5 millió tonnával kevesebb gabonát és kétféle millió tonnával kevesebb burgonyát takarítottak be. Az idei év még kedvezőtlenebbnek ígérkezik és az ország kénytelen még a múlt évi 7 millió tonnánál is több gabonát és takarmányt valutáért importálni. A sertésállomány 9,6, a szarvasmarha-állomány 3,8 százalékkal csökkent.

Mint Edward Gierek mieleci beszédében elmondotta, az eddigi intézkedések — a felvásárlási árak emelése, az élelmiszerexport csökkentése és a tervezett nagyarányú húsimport — enyhítik, de egyelőre nem szüntethetik meg a hiányt.

Az elmúlt öt év alatt — utoljára július 14-én — többször emelték a felvásárlási árakat — ezzel mintegy 12 milliárddal emelkedett a parasztság évi bevétele —, hogy növeljék a termelési kedvet. En-

lesztésére a folyó ötéves tervben 560 milliárd zloty fordítanak.

A továbbfejlődést gátló helyzet kényszerítette a lengyel kormányt arra, hogy megtegye júniusban javaslatát az árstruktúra módosításáról. A javaslatot országos vita után visszavonták és elkezdtek egy új tervezet kidolgozását. A gazdaságilag egyébként teljesen indokolt nagyarányú, egyszerre történő áremelés helyett különböző szubjektív és objektív tényezőkre figyelembe vételével az árstruktúrát lassan alakítják át.

Öt munkacsoportban

A LEMP Központi Bizottságának negyedik plenáris ülése úgy határozott, hogy az egész gazdasági, gazdaságpolitikai problémakör elemzésére és a követendő irány kidolgozására öt munkacsoportot hoznak létre. Ezek egyike fogalmazza meg az élelmiszer — beleértve a hús — árpolitikai alapelveit. Ez a bizottság vizsgálja meg majd a kormány júliusban tett javaslatát is, amely mintegy 35 százalékos húsáremelésre vonatkozott. A másik munkacsoport dolgozza ki a fogyasztási cikkek termelése fokozásának programját, a harmadik feladata megvizsgálni a mezőgazdaság és az élelmiszeripar fejlesztése meggyorsításának valamennyi lehetőségét, a negyedik készíti el a nemzetgazdasági takarékosági programját, az ötödik pedig javaslatokat tesz a lakásépítési program végrehajtásának biztosítására. Minden munkacsoport

élen egy politikai bizottsági tag áll, a bizottságok a Központi Bizottság tagjaiból, a kormány és az állam vezetőiből, társadalmi aktivistákból, szakértőkből állanak.

E csoportok legalább egy évet kapnak javaslataik kidolgozására.

A fontos kérdésekben az egész országgal való konzultáció elve a lengyelországi szocialista demokráciának már alkotmányba is foglalt eleme. A plénum állást foglalt a szocialista demokrácia további erősítése és kiszélesítése mellett, igen nagyra értékelve a konzultációk súlyát. Ugyanakkor megállapította, hogy itt az ideje konkretizálni az alkalmazásának szabályait, a konzultációkból a hatóságokra és az emberekre háruló kötelezettségeket.

A demokrácia általános és sokoldalú kötelezettséget jelent. Ez nem egyeztethető össze munkabeszüntetésekkel, a fegyelem hiányának különböző megnyilvánulási formáival, „és még kevésbé a nyomásgyakorlás olyan formáival, amelyek társadalmi feszültséget okoznak és a Lengyelországgal szembeni ellenes erők és társadalomellenes elemek számára teremtenek megfelelő légkört.”

A kialakult helyzetre reagált a lengyel katolikus egyház vezetése is. A püspöki kar czestochowai konferenciájának nyilatkozata, amely a lengyel állam és egyház viszonyában az elmúlt 30 év talán egyik legpozitívabb megnyilvánulása volt, az egész társadalomhoz fordult és a Központi Bizottság plenáris ülésének határozatával egybecsengően felhív minden lengyelt, hogy jó munkával, fegyelmezettséggel, és ha kell, lemondással segítsen az ország nehézségeinek leküzdésében.

Bizalommal a jövő iránt

A beruházások eredményeként az elmúlt öt év alatt átalakult Lengyelország képe, és ez a változás még nem ért véget. A nemzeti összvetésen 1400 milliárd zlotyval gyarapodott, az ipari gépek és felszerelések több, mint fele ötéves vagy ennél újabb. Az új beruházások 2 millió fiatalnak teremtettek munkalehetőséget. Megoldották az ipar nyersanyag-ellátásának kulcsfontosságú kérdését. Néhány hét múlva kezd meg a termelést Lengyelország legnagyobb gyára, a Katowicei Vas- és Acélművek. Megkezdtek a lublini és a belchatowi szénmedence feltárását, évtizedekre biztosítva ezzel az energiaprodukciónak alapjait. A feladat most az erőforrások koncentrációja, a megkezdett beruházások minél gyorsabb befejezése. A technológia és a munkafegyelm erősítésével a minőség javítása, a fogyasztási és exportcikkek-termelés növelése.

A legfontosabb feladat azonban a lengyel vezetők szerint a mezőgazdasági termelés gyorsíratása, a megbomlott piaci egyensúly helyreállítása és a költséges gabonaimport csökkentése, majd megszüntetése érdekében. Ehhez a kormány minden lehetséges segítséget megad azoknak az állami gazdaságoknak, termelőszövetkezeteknek, egyéni gazdálkodóknak, akik gazdaságukat modernizálják, termelésüket fokozzák.

A problémákat és az eredményeket mérlegelve, joggal jelentette ki Edward Gierek a lengyel néphez fordulva: „Biztos vagyok benne, hogy közös erővel le fogjuk győzni az előttünk álló nehézségeket, és minden okunk megvan rá, hogy bizalommal nézzünk a jövőbe.”

BARABÁS JÁNOS